

יורו משפטיך

מוסדות "יורו משפטיך" בראשות מורנו הגאון רבי **גדעון בן משה שליט"א**
רח' הקבלן 7 הר נוף ירושלים | טלפקס: 02-6540222

גיליון הודש תשרי ה'תשפ"ד

גיליון מיוחד
לשנת תשפ"ד
כולל הלכות ר"ה
שחל בשבת

הלכות והליכות לר"ה (כולל ר"ה שחל בשבת)

פסקי הלכות בקיצור נמרץ

מפי הרב הגאון רבי **גדעון בן משה שליט"א**
ראש כולל ובית הוראה "יורו משפטיך" ואב"ד לממונות ירושלים ת"ו

פרק א': ההכנות לקראת ימי ראש השנה [ושבת]

א. מסתפרים ומתגלחים לכבוד ראש השנה.

ב. ולדעת מרן הראש"ל רבינו עובדיה יוסף זצ"ל מותרים להסתפר ולהתגלח גם בלילה. גם לדעת רבותינו המקובלים.

[עייין בשו"ת יחיה דעת ח"ד סימן כ, שהעלה שמותר להסתפר בלילה גם לפי דעת רבותינו המקובלים. וכ"כ ביחז"ד ח"ה סימן מא בהערה. ובמו עיינו ראינו לרבינו עט"ר דעביד עובדא בנפשיה, שהיה מסתפר בלילה. ועייין בשו"ת שמחת כהן או"ח סימן קמה שחכמי גרבר נו"נ לגבי ערב שבועות בכה"ג, וסוף דבר העלו להתיר להסתפר כבר מליל מח לעומר ע"ש. ושכן דעת מוהרמ"ך בשו"ת שואל ונשאל ח"ב סימן ס. ונדפסו גם בספר מאמר רחמים למורינו הרב רחמים חי חויתה הכהן זצ"ל על ספירת העומר ושבועות ח"ב עמ' שמ סימן ה.ע"ש].

ג. מצוה על האדם לטהר עצמו לקראת ראש השנה. ואף מי שאינו רגיל לטבול בכל ערב שבת, יטבול במקוה טהרה בערב היו"ט לקראת היום הקדוש. [ועייין חזו"ע יו"ט עמ' קב]. ואם אינו יכול או שחושש מפני הדבקות וכד', ישפוך על עצמו לפחות תשעה קבין של מים שאובין (שהם 12.5 ליטר). [לטהר עצמו עכ"פ מטו"ק. ויוכל לעשות כן גם ע"י שיעמוד מתחת למקלחת בשיעור זמן שישפכו עליו כ-12.5 ליטר מים]. ואם גם זה אינו יכול, יעשה נטילת ידיים כסדר שכתב הרב בן איש חי (ש"ר פרשת נצבים או"ג), כלומר ארבעים פעם עם הכוונות שכתב שם.

ד. יש לציין כי בשנה כזו אין עירובי תבשילין וגם לא יועיל להניח עירוב תבשילין, כיון שהיו"ט [ר"ה] בא לאחר השבת [ולא לפני].

ה. אין צורך גם לקרוא פרשת השבוע שניים מקרא ואחד תרגום, כיון שקוראים בפרשת המועדות, וכבר קורין אותן שמו"ת במשך השנה כולה. [שו"ע סימן רפה סעי' ז].

ו. יש לדאוג לאש מצויה שתהא דולקת בבית לצורך מוצאי שבת [לצורך הדלקת נר יו"ט ע"י האשה, הדלקת נר ההבדלה, אש לצורך הבישולים וכד'].

* נר נשמה של 24 שעות לא מחזיק מעמד עד זמן ההדלקה

במוצ"ש וטוב לקחת נר של 26 שעות או נרות נשמה המצויים כיום של 48 שעות. יש המוסיפים מעט שמן זית לנר ה-24 שעות [מעיו"ט א' או בערב שבת] ודולק ע"י כך 27 שעות ויותר.

ז. כשחל יו"ט ראשון של ר"ה בשבת, במוצ"ש מבדילין בקידוש [כסדר יקנה"ז], ראוי להכין מע"ש נר 'אבוקה' להבדלה במוצ"ש, ולכן יחתוך מהנר הקלוע של ההבדלה חתיכה בגודל 2-3 ס"מ (או ישמור קצה של נר ההבדלה, לפני סיומו) וידביק לצלחת [זכוכית או מתכת, אך לא צלחת חד פעמית, מחשש דליקה ח"ו] מערב שבת, ויניח בצד לצורך ההבדלה, ובמוצ"ש ידליקנה מאש מצויה, ויקיים בה מצוה מן המובחר באבוקה.

ח. המדליקות נרות שבת ויו"ט בשמן ופתיל צף, טוב שיכינו מבעוד יום מספר פתילות מושחלות למצופים [נפתיל צף] כדי שיהיו מוכנים לצורך הדלקת נר בליל יו"ט שני. [לצאת מחשש כל שהוא של מכה בפטיש. ואם המצופים מחוברים זה לזה כשרשרת, ומנתקם זה מזה. יש המדמין זה לגביעי אשל המחברים. דדעת הגרשז"א (שלאן שלמה ס"י שיד ס"ק ג.ג.) שמותר לנתקם בשבת או ביו"ט. (ועייין בקונטרס לקט הלכות ודינים הנחוצים ליו"ט ושבועות לייזרון עמ' לג הע' צג). וכ"כ דעת מרן הגרע"י זצ"ל. (הליכות עולם ח"ד ויקהל או"ז. ובחזו"ע שבת ח"ה עמ' ע"ד בקצרה). ולדעת מרן הגרע"י אלישיב זצ"ל יש בזה משום מחתך. ויש מקום לחלק דהכא חמיר טפי. ודו"ק. ואם נקב המצוף עדיין סתום למחצה, ומשלים לפתחו לגמרי, הוי מתקן מנא לכו"ע. הגרשז"א בשש"כ פ"יג סעי' כד. ובפרק ל"ג הגה מט. ובקונטרס הנ"ל שם. וכן כתב באשרי האיש ח"ג פרק א' ס"ה].

ט. אשה שמדליקה נרות שבת ויו"ט בנרות פראפין, ונקב הפמוט גדול מגודל הנר, כך שדרכה לחמם הנר ולהדביקו לפמוט, תכין מערכת נרות נוספת מערב שבת או מעיו"ט הראשון, לצורך מוצ"ש או מוצאי יו"ט א'. שכן ביו"ט אסור לחמם הנר ולהדביקו לפמוט מחשש "ממרח".

יא. יש להכין מפות ניילון חד פעמיות חתוכות לפי מדת השלחנות בכמות כפולה. וכן שקיות אשפה חתוכות ומנותקות, וה"ה לנייר טואלט חתוך, נייר סופג ורדידי אלומיניום וכיו"ב, כמות המספיקה ליומיים.

4:00 שעות קיץ], כדי שיאכלו בלילה סעודת יו"ט לתיאבון.

פרק ב': ערב ראש השנה

א. אין תוקעין בשופר בערב ר"ה. [רמ"א סימן תקפ"א סעי' ג. והיינו טעמא כדי להפסיק בין תקיעות דרשות לתקיעות של חובה. וי"א כדי לערבב השטן. וגם בשנה שחל ערב ר"ה בערב שבת (יום ששי), אין תוקעין לא בליל ששי (חמישי בלילה) ולא ביום ששי. אע"פ שלא תוקעין בשופר בשבת. דכיון שאומרים 'זכרון תרועה' הוי כמו תקיעה. משני"ב שם ס"ק כד ושעה"צ או' לה בשם האחרונים].

ואם צריך לתקוע כדי להתלמד [ונכון השנה שמחמת המגפה ל"א, יצטרכו הרבה תוקעים מחמת ריבוי המניינים] מותר להתלמד בחדר סגור. [משני"ב שם ובן איש חי נצבים או' ב].

ב. יש הנוהגים להתענות בערב ראש השנה. [ע"פ שו"ע סימן תקפ"א סעי' ב]. ובמינו לא נהגו כן אלא חסידים ואנשי מעשה. וכתב הטור (שם. בשם מדרש תנחומא) דמי שזוכה לעשות כן מוחלים לו על שליש מעוונותיו (עם תשובה כמובן).

ג. הרוצה להתענות בערב ר"ה בימינו (שאינן כל הציבור רגילים להתענות), צריך לקבל עליו התענית [בפיו א"נ אפילו בהרהור הלב. שו"ע סימן תקס"ב סעי' ו] במנחה ביום שלפניו. [שו"ע סימן תקס"ב סעי' ה. וכ"פ מו"ר הגר"צ א"ש בשו"ת אור לציון ח"ד פרק בתשובה א]. ובדיעבד אם לא קבלו במנחה, כתבו האחרונים שיכול לקבלו אח"כ כל זמן שהוא עדיין יום [משני"ב שם ס"ק כז]. ובדיעבד יכול לקבל התענית גם בזמן בין השמשות שלנו (שהוא עד כרבע שעה לאחר שקיעת החמה שלנו). [נהנה בבה"ל שם ד"ה אימתי הניח ד"ז בצ"ע. ובבן איש חי ש"ב ראה סעי' לו הקיל כל עוד הוא יום. ורבינו הגדול בהליכות עולם חלק ח עמ' פו כתב להקל גם בבין השמשות שלנו. ע"ש].

ד. תחילת התענית מעלות השחר [כפי הזמן המופיע בלוחות].

ה. מי שלא ישן במשך הלילה רשאי לאכול ולשתות עד עלות השחר. אבל אם ישן שינת קבע על מטתו ורוצה לקום ולאכול קודם עמוד השחר. צריך להתנות לפני שישן שאינו מקבל עליו התענית עד עמוד השחר, ויהיה רשאי לקום ולאכול ולשתות, לפני עמוה"ש. [שו"ע סימן תקס"ד]. וי"א דלשתיה אין צריך להתנות. [רמ"א שם. וכ"מ בבן איש חי נצבים סעי' א. ע"ש. ופסק בחזון עובדיה ארבע"ת עמ' יא בזה הלשון: ונראה דמי ששכח להתנות, ואחר שישן הרגיש צמאון, השותה יש לו על מה לסמוך, ובפרט אם הוא רגיל לשתות לצמאון בכל לילה וכו'. עכ"ל].

ו. הא דבעינן תנאי קודם השינה, כדי שיוכל לאכול אח"כ, היינו דוקא בשינת קבע, אבל מתנמנם חוזר ואוכל בלי שום תנאי. [וכ"פ בהגהה (סימן תקס"ד). ומהו אפילו לא ישן שינת קבע "על מטתו", אלא ע"ג שלחן חשיב שינת קבע, ואסור לאכול בלי תנאי, כמ"ש בשו"ת מכתב לחזקיהו סימן א. חזון עובדיה ארבע"ת עמ' יב בהערה].

ז. מי שעדיין לא אכל [ולא הכין את עצמו לצום באכילה], וישן שינת קבע בתחילת הלילה במשך שעות, אפילו הכי מותר לו לאכול אחר השינה, דמסתמא לא קיבל עליו התענית עד שיאכל. [חזון עובדיה ארבע"ת עמ' יב בערה. בשם כמה פוסקים. וכן הדין אם ישן בתוך סעודתו והתעורר, מותר לו לגמור סעודתו אח"כ. משני"ב סימן תקס"ד סק"ג ועוד. שם].

ח. אדם שלא עשה תנאי לפני השינה אלא רק הכין שעות מעורר, כדי להתעורר קודם עלות השחר לאכול ולשתות, די בזה, כי הכנת השעות דינה כמו תנאי. [הנאמ"ן ס"ט בעלון בית נאמן מס' סעי' טז. וע"ע עלון 94 אות כג].

ט. מיהו כל זה לפי דעת הפשטנים, אבל לדעת הזוהר הקדוש ורבותינו המקובלים, כל שישן על מיטתו בלילה, וקם, אינו

יב. ירקות עלים שצריכים שריה במי אמה וכד' ושטיפה במים, לצורך ברירתם מחרקים, יש להכין מערב שבת או מערב יו"ט ראשון. ולכתחילה ראוי להכין גם את מה שנצרך ליו"ט. [ע"י שיט סעי' ח. ולוית חן ס"י נב ושם ד"ה וראיתי. וממנו בחזו"ע שבת ח"ד עמ' ר"ז. ודו"ק. ולגבי יו"ט לא ברור שמותרת ברירה ע"י שריה במים ביו"ט. ויש אסורים דומיא דשבת, בסימן שיט סעי' ח. דהוי כברירה בקנון ותמחוי. ומעיקרא יש מחמירין בכל בורר שהיה אפשר לעשותו מעיו"ט. ע"י בה"ל ס"י תקי סעי' ב. ובחזו"ע יו"ט עמ' עו. וע"י שו"ת ברכת יהודה ברכה ח"ב סימן ג].

יג. להכין מספיק חלות או פיתות שלימות, 'לחם משנה' לסעודות [השבת=סעודה שלישית] והימים טובים.

יד. במקרים רבים עם מנגנון מיוחד "מצב שבת", ישנה אפשרות שהיה של מצב שבת 48 שעות או 72 שעות (למקרה של יומיים ר"ה ושבתי). צריך לשים לב לא להקדים מדאי את ההחלפה "למצב שבת", דא"כ עלול זמן שהיה לפקוע באמצע היו"ט, והמקרה יחזור מאליו למצב רגיל (ואז תדלק הנורה בפתחת הדלת וכו'). ולכן כדאי להסמיך את השינוי קרוב לכניסת שבת או היו"ט הראשון. [או לבחור את הטווח הארוך יותר].

• וה"ה "במיני בר" של שבת, שיש לזכור להעבירו ל"מצב שבת".

• ב"מיני ברים" לשבת כמות המים מוגבלת (בערך ל 40 כוסות), ובמשפחות עם תינוקות או עם צריכה מוגברת של מים חמים, אין הכמות מספיקה ליומיים. ולכן יש להכין **דוד מים חמים נוסף** לצורכי שתיה וכד' עבור יו"ט שני. [או שיוכלו לבשל ביו"ט מים לשתייה].

טו. אותם הרוצים לבשל על להבת הגז ביו"ט, ויש להם "שעון גז" לצורך כיבוי הגז לזמן קצוב. יזכרו לחבר את שעון הגז מלפני השבת או לפני היו"ט הראשון, לצורך מוצ"ש ויו"ט שני. וכן יתנו דעתם לנתק את זרם החשמל מהמצית האלקטרוני של הכיריים מבעוד יום. [שכח ולא ניתק את מערכת הגז מהחשמל מערב יו"ט. לדעת מו"ר הגר"צ אבא שאול זצ"ל, יהיה רשאי בכל זאת להדליק את הגז ביו"ט (מאש מצויה כמובן) ע"י שידליק תחילה הגפרור ויקרבונו למבער הגז ורק אח"כ יסובב את ברז הגז ויפתח, וידליק הגז בדרך זו. ואע"פ שבשעת פתיחת הברז יפעל גם המצית האלקטרוני ויוציא הניצוץ, לית לן בה, דבכה"ג הו"ל פסיק רישיה דלא איכפת ליה בדרבנן דמקילין בו בכה"ג (ע"י שו"ת אול"צ ח"א סימן כה. ובפרט ביו"ט), דמאחר והגפרור כבר שם, שוב אין לו צורך בניצוץ המצית האלקטרוני. והכי עדיף טפי ממה שיוציא התקע משקע החשמל, שיש בו חשש גדול של סותר, כיון שאין דרך להוציאו תדיר. ודו"ק. וכ"כ גם בס' באור לציון ח"ג פרק כ שאלה ה].

טז. אותם המשתמשים בשבת בפלטה לשבת, יזכרו לחבר הפלטה קודם השבת. וכמו כן יתנו דעתם על מקום הנחת הפלטה [שלא תפריע לבישולים במוצ"ש וביו"ט או שיחברו מראש ע"י כבל חשמל ארוך שיוכלו להזיזה ממקומה. ואולי גם ע"י חיבור מלכתחילה באמצעות שעון שבת וכד'. ויוועץ עם ת"ח בקיא כיצד עליו לנהוג בזה]. למקרה שירצו להשתמש בכיריים של הגז לבישול.

יז. במקומות בהם אין עירוב ברה"ר או למי שמחמיר שלא לטלטל גם במקומות שיש עירוב, צריך להכין את המחזור, הטלית ושאר צרכי התפילה, כבר מערב שבת בבית הכנסת, כדי שיהיו מוכנים שם לשבת. [או שיוזכר לקחתם עמו לתפילת מנחה בע"ש].

יח. בשנה שחל יו"ט ראשון בשבת, ובמוצ"ש הוא ליל יו"ט שני, כדאי להכריז על **תפילת מנחה מוקדמת** בשבת זו [כגון בשעה 3:00 אחה"צ או מנחה גדולה], על מנת שיוכלו לסיים לכתחילה סעודה שלישית קודם תחילת שעה עשירית [בערך

רשאי לאכול כלל (עד שיתפלל). רק לשתות רשאי גם לשיטתם. ולכתחילה בודאי שצריך לחוש לדבריהם. ויסיים אכילתו קודם שילך לישון בליל התענית. וגדולה מזו כתב הנאמין ס"ט (עלון בית נאמן גליון 31 ע"ז) שבצומות שאינם חובה, אם לא יכול לצום אא"כ יאכל לפני עמוה"ש, עדיף שלא יאכל קודם עמוה"ש ולא יתענה. אבל לשתות מותר. ע"כ. וכן שמעתי מפי רבינו הגר"ע יוסף זצ"ל].

י. סיום התענית. כתב השו"ע (סימן רמט ס"ד וסימן תקסב ע"ג) וזו לשונו: יחיד שקיבל עליו תענית סתם בערב שבת, צריך להתענות עד צאת הכוכבים, אם לא שפירש בשעת קבלת התענית עד שישלימו הציבור תפלתם. עכ"ל. ומשמע שדוקא אם מתענה עד צאת הכוכבים הוא דמקרי תענית. וכבר האריכו בזה האחרונים. וכן נראה עיקר שיתענה עד צאת הכוכבים. [ומעיקרא צ"ע איך מותרים בכלל להתענות בע"ש (ענין שו"ע סימן רמט ס"ג ומ"ב שם ס"ק יח). ומשמע דהסכמת האחרונים שאין להתענות בע"ש כדי שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה. וא"כ איך סתמו הפוסקים שיתענה בערב ר"ה. ובפרט כשחל בשבת, ומתענה בע"ש. ומסתמות דברי מרן בסימן רעט ס"ד משמע שמתענה עד צאה"כ, והרי נכנס לשבת כשהוא מעונה. ואם יתנה שלא מקבל התענית עד שיתפללו הציבור ערבית, אע"פ שרשאי לעשות כן, מ"מ מאבד מערך תעניתו, וגם אליבא דמרן לא יוכל לומר עננו בתפלתו, ענין היטב בסימן תקסב ע"ג א וסעי' יא. ודו"ק. ומצאתי את שאהבה נפשי מר ניהו הגאון רבינו זלמן שר"ע שלו שכתב (בסימן רמט ע"ג יב) וז"ל: אין קובעים תענית לכתחילה בערב שבת אא"כ שיטעום מעט קודם קבלת שבת כדי שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה, אא"כ הוא איסטניס שכשאוכל ביום אפילו מעט לא יוכל לאכול בלילה לתיאבון. בד"א בתענית יחיד שאין קבוע לו זמן שאפשר לו להתענות אותו תענית ביום אחר אבל אם זמנו הוא בע"ש כגון המתענה תענית של ימי מיתת הצדיקים שיתבאר בסימן תק"פ וכן המתענה בער"ח א"צ לדחות התענית ביום אחר אם אירע בע"ש ואע"פ שכל התעניות אלו שבע"ש אינם חובה כלל אין צריך לדחותו מפני כבוד השבת לפי שאיסור זה שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה איסור קל הוא ולא חששו לו אלא שלא לקבוע בו התענית לכתחילה כשאפשר לקבועו ביום אחר אבל מי שא"א לו לקבועו ביום אחר אין לו לדחות התענית לגמרי בשביל כך ורשאי להשלים התענית בערב שבת עד צאה"כ. עכ"ל. ולפי זה אין שום איסור להתענות בערב שבת כשאי אפשר לקבוע התענית ביום אחר. ודפח"ח. ובנדונינו כ"פ בשו"ת אור לציון ח"ד פ"ב ע"ג א. שיתענה עד צאה"כ. וענין בא"ח שיש לך לך ע"ג כג. ובשו"ת יביע אומר ח"ו א"ח סימן לא. וכן הוא בשו"ת יחווה דעת ח"א סימן כ. אבל בחזון עובדיה ארבע"ת ע"ג טו כתב בשינוי לשון קצת. ע"ש. ובהליכות עולם חלק ג ע"ג טו סוף סעיף יא, הוסיף רבינו התיבות "דלאחר שקיעת החמה" יקדש ויאכל. וענין בהלכה ברורה סימן רמט ס"ק טז-יז. ואכמ"ל].

יא. אמירת "ענינו" בתפילה. בתענית יחיד [ומתענה עד צאת הכוכבים] י"א שאומר ענינו רק במנחה [אור לציון ח"ג פרק לא ע"ג ב. וח"ד פרק ב ע"ג א]. וי"א שאומר גם בשחרית. [ע"י שו"ע ס"י תקס"ה ס"א ושו"ת תברכת יהודה ח"ח כ"י].

יב. כל האמור למי שמכיר בעצמו שגם אם מתענה שולט יפה ברוחו ולא בא לידי כעס וקטטה ח"ו. דאי לאו הכי הרי שיצא שכרו בהפסדו. והחכם עיניו בראשו.

יג. תענית חצי יום, יש בו מעלה לכפרת עוונות. אך לא חשיב כיום שלם, ולא אומר בו ענינו. [סימן תקסב ע"ג יא].

יד. תענית דיבור. יש בו סגולות נפלאות כנודע. ומי שלא מסוגל להתענות ממש. ינהג עכ"פ בתענית דיבור. וטוב לו.

טו. מי שנהג להתענות במשך שנים בערב ר"ה וקעת רוצה לבטל מנהגו באופן חד פעמי מחמת חולשה וכד'. אין צריך התרת נדרים למנהגו, כיון שבדעתו לחזור למנהגו הטוב לכשיוכל. [יחווה דעת ח"א סימן ג].

טז. יש נוהגים לילך לבית הקברות או לקברי צדיקים ולהתפלל

שם לקראת השנה החדשה. וההולך לשם לא ישים מגמתו אל המתים, אלא יבקש רחמים מה' בזכות הצדיקים שוכני העפר. [רמ"א סס"י תקפא. ובן איש חי נצבים סעי' ב. וחזו"ע ימ"י ע"ג נב].

יז. בתפלת המנחה בערב ר"ה, שהיא התפלה האחרונה של השנה, יקפיד להתפלל בכוונה שלימה, שכבר אמרו חכמים שהכל הולך אחר החיתום, ואם יתפלל תפלה זו בכוונה, יש בכוחה להעלות את כל התפלות של כל השנה, שלא כיון בהם יפה. [וכן משמע בבן איש חי נצבים סעי' ב. וראיתי מאמר מהג"ר יעקב חיים סופר שליט"א, שהביא לזה ראיות רבות מפי חכמים ומפי סופרים. ע"ש].

פרק ג': הדלקת הנרות בערב [שבת] הו"ט

א. מדליקים נרות לכבוד [שבת] ויום טוב. [חזו"ע ימ"י ע"ג סב].

ב. בשנה שחל יו"ט הראשון של ר"ה בשבת, יזהרו מאד להדליק הנרות בערב שבת ויו"ט, מבעוד יום [לפחות 20 דקות] קודם השקיעה, משום קדושת השבת. [ואע"פ שבכל יו"ט רגיל יש נשים המדליקות נרות היו"ט בליל יו"ט לפני הקידוש (ענין שו"ת יחווה דעת ח"א סימן כח. וחזו"ע יו"ט ע"ג שו), מ"מ כשחל יו"ט בשבת חייבים להקדים ההדלקה מבעוד יום מפני קדושת השבת].

ג. קודם ההדלקה תברך: אשר קדשנו במצוותיו וצונו להדליק נר של [שבת] ויום טוב. [ויש מבני תימן שנהגו שלא לברך על הדלקת נרות היו"ט. וכ"ד הגר"צ רצאבי שליט"א ענין בספרו שו"ע המקוצר. מיהו לדעת מרן הראש"ל רבינו עובדיה יוסף זע"א דגם לבני תימן יש להם לברך על נר יו"ט כאו באה"ק וכדעת מרן השו"ע. וכמ"ש בשו"ת יחווה דעת ח"א ס"י כז. ובחזו"ע יו"ט ע"ג סא ועמ' שה].

• טעתה ובירכה להדליק נר של שבת בלבד ועבר תכד"ב - יצאה (שש"כ פמ"ד ס"ה).

• ואם בירכה להדליק נר של יום טוב בלבד ועבר תכד"ב י"א שיצאה (שו"ת מר"ם בריסק ב', מ"ה).

ד. אם שינתה מנוסח הברכה של יום טוב ובמקום נר "של יום טוב", אמרה להדליק נר "של יום הזכרון", יצאה ידי חובה. וכן אם אמרה בטעות נר "של ראש השנה", ג"כ יצאה ידי חובה, ולא תחזור לברך. [שו"ת תשובות ישראל להג"ר ישראל טובי שליט"א ח"ב סימן טו. ע"ש. והיינו אפילו עוד לא הדליקה. או כשהוא עדיין זמן הדלקה לשיטת בנות אשכנז].

ה. יש נשים שמברכות "שהחיינו" בהדלקת הנרות של יום טוב, וראוי ללמדן שיותר טוב שישמעו ברכת השהחיינו בקידוש על הכוס, ולא תברכנה בשעת הדלקת הנרות. [חזון עובדיה יו"ט ע"ג שו].

ו. יתנו דעתם להדליק [מערב שבת. יום שש] נר לאש מצויה בבית, לצורך מוצאי יו"ט הראשון ומוצאי שבת.

פרק ד': ליל ראש השנה

א. קודם התפלה יקח המחזור בידו ויעבור השינויים בסדר תפלת העמידה כדי שתהיה התפלה שגורה בפיו כמו שכתב השו"ע (סימן ק). ע"ש. ואע"פ שמתפלל מתוך הסיודור, לדעת מרן אין זה מספיק ואפ"ה צריך לסדר התפלה, כל שעברו ל' יום מהפעם האחרונה שאמר אותה. [כן היא דעת מרן כנ"ל. וכ"כ המשגיב שם. וכן מנהג בני תימן (בלאדי ומקצת מן השאמ"ל) לסדר התפלות קודם כל תפלה ותפלה, ועושים כן בציבור, ונקרא "הסדרה". וכמ"ש בסידור עץ חיים. מיהו יזהרו שלא לומר שם ומלכות בחתימת הברכות. והוא פשוט].

ב. כשחל ר"ה בליל שבת, אומרים תחילה סדר קבלת שבת. [ויש שאין נוהגים לומר סדר קבלת שבת ככה"ג. ומנהגנו לאומרו. וענין כה"ח ס"י תפז או' ג. משם הבית דוד לאומרו. וכ"כ בחזון עובדיה ימים נוראים ע"ג עז. וכתב בחזו"ע פסח מהדו"ב ע"ג רכב, שהטעם שאין לחוש לבשתו של יו"ט

משום שהחג כבר הוזמן על ידינו בקידוש החודש, וממילא אין צורך לצאת לקראת יו"ט לקבלו ע"ש. ע"ש. וטעם זה נכון לגבי פסח כיון שהוא באמצע החודש, אבל לגבי יו"ט דר"ה מאי איכא למימר. ואפשר דקידשוהו שמים או ביי"ד קידשוהו. אי"נ משום בכסה ליום חגיגו. וצ"ע בזה].

ג. אין אומרים פרק במה מדליקין. [רמ"א בסימן ע"י ס"ב. וה"ט משום דביו"ט שחל בערב שבת אי"א לומר "עשרתם" שאין מעשרין ביו"ט. וכן ביו"ט שחל בשבת אין אומרים משום לא פלוג. משנ"ב שם. וכ"כ הגר"ז ובשו"ת גור אריה יהודה סימן קכה. וחזון עובדיה שבת ח"א עמ' שלב].

ד. נוהגים לפתוח תפילת ערבית של ר"ה בפיוט "אחות קטנה". ואח"כ אומרים המזמור: למנצח על הגתית לאסף (תהילים פא). [לפי שנאמר בו "יתקעו בחודש שופר בכסה ליום חגיגו"].

ה. בתפילת ערבית של ראש השנה יתן דעתו לכוון בה היטב היטב, שהיא התפלה הראשונה של השנה החדשה, ובפרט שהם תחלת עשרת ימי תשובה.

ו. מתפללים בכוונה, באימה וביראה ובנועם שיח. [ועיין חזו"ע ימ"נ עמ' סו].

ז. עומדים בשעת אמירת הקדיש וברכו שקודם ערבית, כיון שהוא גם שבת, ומקבל בו תוספת הרוח. [בא"ח וירא או"ג בשם המהרח"ו].

ח. בברכת השכיבנו חותם: הפורס סוכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל וכו'... ואם טעה וחתם "שומר עמו ישראל לעד" כדרכו בחול, אם נזכר בתוך כדי דיבור, יתקן מיד ויאמר הפורס סוכת שלום וכו'. ואם עבר כדי דיבור, יצא ידי חובתו ואינו חוזר. [משנ"ב סימן רסז ס"ק ט. וחזון עובדיה שבת חלק א עמ' שמא].

ט. לאחר ברכת השכיבנו מנהגו לומר הפסוקים של יו"ט: וביום שמחתכם וגו'. וכשחל בשבת, אומרים קודם לכן פסוק: ושמרו בני ישראל את השבת וגו'.

י. כבר בתפלת העמידה של ערבית בליל ר"ה מתחילים לומר את כל ההוספות הנאמרות בעשרת ימי תשובה (כלומר, זכרנו לחיים, מי כמוך, וכתוב לחיים, ובספר חיים) ואם לא אמרם במקומם וסיים הברכה, שוב אינו חוזר. [שו"ע סימן תקפב ס"ה]. ואם הזכיר כבר שם ה' שבחתימה, אינו רשאי גם לסיים "למדני חוקיך" אלא יסיים הברכה. [פשוט. שו"מ שכי"פ בשו"ת יביע אומר ח"ז סימן נא או"ט. ושה"ה אם לא אמר הוספות "ובכן" שבברכה שלישית. ע"ש].

יא. בסיום תפלת העמידה [וקדיש תתקבל דלאחר החזרה] אומר עושה "השלום" במרומיו וכו'.

יב. בברכה שלישית [=אתה קדוש] מוסיפים: לדור ודור, ובכן ובכן, ותמלוך אתה הוא, וקדוש אתה, [ויסודתו בהררי קודש. יבי"א ח"ז סי' נא או"ט]. וחותרם "המלך הקדוש". אם טעה וחתם "האל הקדוש", אם נזכר תוך כדי דיבור [ועדיין לא התחיל הברכה שאחריה כלל (משנ"ב סי' תפז ס"א בבה"ל. יביע אומר ח"ז סי' נא סס"ק ז בשם האחרונים)], יתקן מיד ויאמר "המלך הקדוש". ואם עבר יותר מכדי דיבור [כלומר שיעור זמן של אמירת המילים "שלום עליך רביי"], או שהתחיל הברכה שלאחריה אפילו מילה אחת, חוזר לראש התפלה! [שו"ע סימן תקפב ס"ב].

יג. אם מסופק אם עבר כדי דיבור או לא - חוזר לראש! [כן כתב רבינו מרן הראש"ל בשו"ת יביע אומר ח"ז סימן נא או"ה-ו. וטעמו, דמעיקרא חזרה בתוכ"ד הוא ספיקא דדינא אם מועיל תיקון תוכ"ד. והכא שהוא גם מסופק אולי עבר כד"ד. לכן חוזר].

יד. אם מסופק אם חתם המלך הקדוש או שאמר כדרכו האל הקדוש. חוזר לראש. דמה שהוא למוד הוא אמר. [שו"ע סימן תקפב ס"א. חזו"ע ימ"נ עמ' קצב].

טו. אם בר"ה וביום הכיפורים, יודע שאמר גם ובכן יתקדש

שמך ובכן ובכן וכו', ואח"כ הסתפק בחתימה, אם חתם האל הקדוש או המלך הקדוש, אינו חוזר. דיש לומר דסריכה דימים נוראים נקט, ושפיר אמר המלך הקדוש. [משנ"ב סימן תקפב ס"ק ד כה"ח שם או"ו. ובשו"ת יביע אומר ח"ז סימן נא או"ח. וחזון עובדיה ימ"נ עמ' סח].

טז. מה שאמרנו שאם טעה ולא תיקן עצמו תוך כדי דיבור, שמחזירין אותו לראש, אפילו אם הפסיק בשתיקה בלבד, הדין כן. [יביע אומר שם או"ז].

יז. אם ביום ר"ה או ביוה"כ טעה בברכה שלישית ודילג התוספות של ובכן ובכן, וכבר הזכיר שם שמים של החתימה, יחתום מיד "המלך הקדוש", ואינו רשאי לומר שם למדני חוקיך ולחזור. [דקטעים אלו אינם לעיכובא. יביע אומר ח"ז סי' נא או"ט. חזו"ע ימ"נ עמ' סח].

יח. אם טעה ודילג כאמור על התוספות שבתוך ברכת אתה קדוש, ואמר הנוסח הרגיל. ושוב נסתפק גם אם חתם האל הקדוש או המלך הקדוש. נראה שחוזר לראש. [כן נ"ל. וה"ט דהכא לא שייך טעמא דסיריכה דימים נוראים נקט, דהא לא אמר התוספת דימים נוראים. ודו"ק].

יט. בחתימת הברכה האמצעית [אתה בחרתנו] צריך לומר: ברוך... מלך על כל הארץ, מקדש ישראל ויום הזכרון. ואם חל בשבת אומר: ברוך... מלך על כל הארץ, מקדש "השבת" וישראל ויום הזכרון.

כ. אם דילג בחתימת הברכה תיבות "מלך על כל הארץ" (ועבר כדי דיבור), יצא בדיעבד ואין צריך לחזור. [נח"א כלל כח סעי' יז. שלמי ציבור דף שח ע"ב. וכה"ח סימן תקפב אות כט ואו"י מד].

כא. כשחל ליל ראשון של ר"ה בשבת, יתן דעתו מאד ויזהר להזכיר השבת בכל התפלות. הן בתוך הברכה והן בחתימה. שחותם "מקדש 'השבת' וישראל ויום הזכרון".

כב. אם שכח ולא הזכיר השבת בתוך הברכה, אם עדיין לא הגיע לחתימה, יחזור ויאמר הנוסח כהוגן כולל השבת, וימשיך על הסדר. ואם הזכיר שם ה' בחתימה, יסיים הברכה, ויקפיד להזכיר השבת לפחות בחתימה, ויצא ידי חובתו. וכן אם הזכיר השבת בתוך הברכה, אך בחתימה שכח להזכיר השבת, וחתם ביום הזכרון בלבד. אם נזכר בתוך כדי דיבור, יתקן מיד ויאמר: מקדש "השבת" וישראל ויום הזכרון. אך אם הרגיש בטעותו רק לאחר כדי דיבור, וחתם ביום הזכרון בלבד, יצא י"ח ואינו חוזר, כיון שהזכיר השבת בתוך הברכה. [עיין שו"ת סימן תקפב סעי' ו. וצ"ח לבאה"ט סימן תפז ס"ק ה. חזון עובדיה פסח מהדו"ב עמ' רכג ס"ג].

כג. ואם לא הזכיר של שבת כלל בתפלתו [לא בתוך הברכה ולא בחתימה]. אם עדיין לא סיים תפלתו, יחזור לראש הברכה האמצעית [אתה בחרתנו] ויאמרנה כהוגן, כולל שבת.

כד. ואם לא הזכיר שבת כלל וסיים תפלתו לגמרי, חוזר לראש התפלה. ויתפלל שוב תפלת יו"ט עם הזכרת השבת. [ואינו רשאי לסמוך על שמיעת ברכת מעין שבע מהש"צ. עיין שו"ת סימן תקפב סעי' ו. הליכות עולם ח"ג עמ' פא ואילך. ויותר באורך בחזון עובדיה שבת ח"א עמ' ש"צ ואילך. מיהו אם כבר שמע מעין ז' מהש"צ, והש"צ כיון להוציא. לדעת מרן הגאון רבינו עובדיה יוסף צ"ל דלהלן, יחזור להתפלל של יו"ט ושבת עם תנאי דנדבא. עיין להלן בסמוך. ולעני"ד מי שאינו חוזר להתפלל בשלישית, י"ל על מי שסמוך].

כה. ואם כשחזר טעה והתפלל של שבת לבד ולא הזכיר בה היו"ט. [או כשחל בליל שבת, שמע מעין ז' מהחזון ונתכוון לצאת בה. והחזון כיון ג"כ להוציא] י"א שיצא ידי חובתו. [כן דעת מרן החיד"א במחבר"ר ועוד] וי"א שלא יצא ידי חובתו, דאין תפלה לחצאין וחכמים

שבת ח"א עמי שמג. ודלא כהשלחן שלמה (ח"א סי' רסח עמי קעא) שהתיר זאת, דליתא. ע"ש.

לב. ואומר אחר כך ברכת "מעין שבע", ואין מזכיר בה של יו"ט. [שו"ע סימן רסח סעי' ט].

לג. וצריך לומר בה "המלך" הקדוש שאין כמוהו. ואם טעה ואמר "האל" הקדוש, אם נזכר קודם הזכרת שם ה' שבחתימה, יחזור לתקן ויאמר כהוגן 'המלך' הקדוש וכו'. אבל אם סיים כבר הברכה, אינו חוזר. [יביע אומר ח"ב סימן כט והליכות עולם ח"ב עמי רמט. וחזון עובדיה שבת ח"א עמי שפ. וכ"כ באור לציון ח"ד (פרק ו סימן ה), שאם סיים הברכה לא יחזור. ואף דרבינו ס"ל דל"א סב"ל נגד האר"י ז"ל, היינו דוקא במה שמפורש להדיא בהאר"י, אבל מאי דמשמע מדבריו, בזה אמרינן סב"ל. ע"ש. ולדעת המקובלים דינה כחזרת הש"צ וצריך לחזור. ולכן לאותם שלא אומרים סב"ל כנגד דעת האר"י ז"ל, חוזר. וכ"כ הרב בן איש חי (ניצבים אוי' יח) ושו"ת רב פעלים ח"ג או"ח סימן כג. ועיין שו"ת שבט הלוי (חלק י סי' יט או' ב)].

לד. אם אמר האל הקדוש ולא תיקן עד שהגיע לחתימה, והזכיר שם שמים של החתימה, אך עדיין לא סיים, נראה לי שיאמר "למדני חוקיך", כדי שיראה כאומר פסוק, ויחזור שוב לומר "המלך הקדוש" שאין כמוהו על הסדר, עד לסיום הברכה [אבל לא יחזור שם ה' בתחילת הברכה. וה"ט דבכה"ג יש לנו לחוש לדברי המקובלים וסייעתם לסב"ל לאידך גיסא. ואי אפשר להורות לו לסיים הברכה, כשלשיטת המקובלים עושה ברכה לבטלה בקום עשה, דלשיטתם יצטרך לחזור לראש. ודו"ק].

לה. המתפללים במקום שאינו מקום תפלה קבוע [וכגון מחמת המגיפה רח"ל וכד'. ומארגנים מניין לימים הנוראים בלבד] יזהרו שלא לומר ברכת מעין שבע, לפי שלא נתקנה אלא ב"בית הכנסת" או במקום תפלה קבוע. [עיין שו"ע סימן רסח סעי' י דאין אומרים ברכת מעין ז בבית חתנים ואבלים, דליכא טעמא דמאחרים לבא שיהיו ניזוקין].

לו. אבל אם קבעו מקום להתפלל בו במשך כמה ימים רצופים, [ומתפללים שם לפחות תפלה אחת ביום: שחרית מנחה או ערבית] וגם יש שם ספר תורה, רשאים לומר שם ברכת מעין שבע, בליל שבת. ואם מתפללים שם בקביעות רק בלילי שבת [ובימות החול עושים שם תשמישי חול], אם יש שם ספר תורה, האומרים שם ברכת מעין שבע, יש להם כר נרחב לסמוך עליו. [כיון שאחרונים רבים פסקו שאפילו מניין קבוע לשבתות בלבד מהני (גם אם אין שם ס"ת), כ"פ בשו"ת פעולת צדיק ח"ג סי' ס, ובשו"ת אג"מ ח"ד מאו"ח סי' סט או' ג, שו"ת שרגא המאיר ח"ו סי' מז, ועוד. ועיין בהלכה ברורה יוסף סימן רסח ס"ק לו, מש"כ בזה באורך. ודע, דמש"כ הבא"ח (וירא או' ז) ובשו"ת רב פעלים (ח"ג סי' כג) בשם הרש"ש והרב פרי האדמה דבירושלים מרוב קדושתה נתנו לה דין ביהכ"נ לענין זה. היינו דווקא בירושלים שבין החומות ולא בשכונות החדשות שבירושלים. כ"כ הגר"ש"ז אורבך בספר שלחן שלמה (סי' רסח ס"ק ג) ובשש"כ (פרק סה הערה נח), והסכים עמו מרן הראש"ל בספר חזון עובדיה שבת ח"א עמי שעג. ובהלכ"ב סימן רסח ס"ק לה. וכ"פ בשו"ת ברכת יהודה ברכה ח"א סימן כט. וח"ב סימן יז. ובדין חצירות בית הכנסת. עיין ברכת יהודה חלק ז סימן מג. ובהלכה ברורה שם ס"ק לו. ע"ש].

לז. שכח הש"צ לומר ויכולו וברכת מעין שבע. אם התחיל באמירת הקדיש, אך עדיין לא הגיע ל"יהא שמיה רבה", יפסיק ויאמר ויכולו וברכה מעין ז'. אך אם ענו כבר הציבור אמנן "יהא שמיה רבה", ישלים חצי הקדיש עד דאמירן בעלמא בלבד. ויאמר שם ויכולו ומעין ז', ואח"כ יאמר קדיש תתקבל (מלא). ואם לא נזכרו אלא לאחר שסיים הש"צ קדיש תתקבל, יחזור לומר ויכולו ומעין ז', וטוב שיאמר אח"כ שוב קדיש תתקבל. [כ"כ בשו"ת אג"מ ח"ד מאו"ח סי' ע או' ג. דיחזור לומר תתקבל לאחר מעין ז' דחשיבה כחזרה. אולם בשו"ת שבט הלוי ח"ח ססי' כה כתב שלא יחזור לומר תתקבל. אך בשו"ת אבני ישפה ח"א סי' נז כתב כהאג"מ. ע"ש. וכ"כ לדעת המקובלים דבדאי חשיבה כחזרה, ואומר תתקבל שוב. כן נלע"ד. ואע"פ

תקנו להתפלל של שבת ויו"ט בתפלה אחת. [מאמ"ר ועוד] ודעת מרן הראש"ל רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל [הליכות עולם ח"ג עמי פא ויותר באורך בחזון עובדיה שבת חלק א עמי ש"צ הני"ל] שיעשה תנאי של נדבה ויחזור להתפלל תפלה שלישית של יו"ט עם שבת. [וכ"פ מר בריה דרבינא בהלכה ברורה חלק טז סימן רסח ס"ק מד. וכתב, שחייב לעשות התנאי דנדבה, והוא לעיכובא. ע"ש. וע"ע מש"כ בזה לענין ברהמ"ז בסימן קפח ס"ק טו. ובירור הלכה ס"ק טז. דברהמ"ז כה"ג לא יחזור דסב"ל. וכיון דא"א בנדבה, הדרין לסב"ל. ע"ש. ולענ"ד מי שאינו חוזר להתפלל בשלישית יש לו ע"מ שיסמוך. כנלע"ד].

כז. אם התפלל תפילה של ר"ה [יו"ט] ובסיום תפלתו **השתפק אם הזכיר שבת בתפלתו אם לאו.** חוזר להתפלל [תפילת יו"ט עם הזכרת שבת], וטוב שיעשה תנאי של נדבה קודם תפילתו. [והיינו טעמא, כיון שאין לשונו רגילה להזכיר של שבת בתפילה זו, מסתמא מה שהוא למוד הוא אמר, ולא הזכיר שבת. ודברינו הם ע"פ יביע אומר ח"ז סימן נא ע"ש היטב. ואע"פ שבשו"ת יביע אומר שם סימן כח או' ד-ה הביא משם הגר"ש קלוגר והרמ"ע מפאנו דבמקרה דומה לזה אינו חוזר, ומשום דאימת שבת עליו והוא זכור להזכיר השבת. ואינהו ס"ל דאף בתפילה אמרינן הכי. ורבינו למד מהם לענין מעין המאורע דברכת המזון. ומסיק דמאחר והזכרת מעין המאורע של יום היא מדרבנן, ספק דרבנן לקולא. וכ"כ בספק ברכות. ע"ש. מ"מ נ"ד שאני מהתם. וי"ל דבנ"ד כו"ע מודו דמה שהוא למוד הוא אמר, וצריך לחזור. ומש"כ שיעשה תנאי דנדבה, אע"פ שקי"ל דאין תפלת נדבה בשבת וביו"ט, מ"מ חזי לאיצטרופי שיטת המתירים לנ"ד, וכעין מש"כ מרן הגר"ע יוסף זיע"א בחזון עובדיה שבת ח"א עמי ש"צ הני"ל. ודו"ק].

כח. אם טעה וחתם במקדש ישראל "והזמנים" במקום מקדש ישראל "ויום הזכרון", לא יצא ידי חובה. ולכן, אם נזכר תוך כדי דיבור, יתקן עצמו מיד ויאמר: מקדש [השבת ו] ישראל "ויום הזכרון". אך אם עבר יותר מכדי דיבור [או שהתחיל בברכה שלאחריה], לא יצא י"ח. ואם הוא עדיין בתוך תפלתו, חוזר ל"מלוך על כל העולם כולו" וכו' או לפחות יאמר "קדשנו במצוותיך" וכו'. ואם נזכר לאחר שסיים תפלתו, חוזר לראש. [חזו"ע ימים נוראים עמי פא סעי' ו משם החיד"א במחב"ר, מל"ח, מטי"א ועוד. ומ"ש שחוזר למלוך על כל העולם וכו', הוא משלמי מועד להגרשז"א. ע"ש. ולענ"ד הוא צ"ע בכל מש"כ שם. וצריך לחזור לראש הברכה הרביעית כדקי"ל בעלמא בכה"ג. ועיין שע"ת סימן תקפב סעי' ו].

כח. בכל דיני התפלה וטעויות בתפלה, **דין הנשים כדין הגברים.** [ע"פ יביע אומר ח"ו סימן יח].

כט. כשחל יו"ט ראשון דר"ה בשבת אומר הש"ץ לאחר העמידה בליל שבת "ויכולו השמים והארץ". [שו"ע סימן רסח ס"ז. וז"ל: חוזרים לומר אחר התפלה בקול רם ומעומד "ויכולו", משום יו"ט שחל בשבת שאין אומרים אותו בתפלה. וגם להוציא י"ח למי שאינו בקי להתפלל. עכ"ל].

ל. מי שהאריך בתפלתו ובסיום התפלה בא לומר פסוקי ויכולו, י"א שיש לאמרם בציבור או עכ"פ בשנים משום "עדות" [משניב שם ס"ק יט בשם אחרונים. וסיים, לכן טוב לאמרו ביחד עם הציבור. ומ"מ יחיד יכול לאמרו אלא שלא יתכון לשם עדות אלא כקורא בתורה. ע"ש]. וי"א שאין צריך לאמרו בציבור או בשנים, ואף היחיד יכול לאמרם לבדו, וכ"ש שאין למהר או לקצר תפלתו בשביל זה. [מרן החזו"א (סימן לח סק"י) שאף היחיד המתפלל או שסיים תפלתו אחר שאמרו הציבור ו יכולו, אומר ויכולו, משום יו"ט שחל בשבת, שחייב לאמרו וכו' ואין היחיד צריך להדר לאמרו בפני שניים בזה. והוסיף דמש"כ המ"ב בבה"ל, שהיחיד ימהר תפלתו כדי לומר עם הציבור, הוא צ"ע וכו' לכן אין ראוי למהר תפלתו או לקצר תפלתו בשביל זה. מהו טוב לאמרו בציבור. ע"ש. וכן פסק מו"ר הגר"ב"צ אבא שאול זצ"ל שאין לחוש לדברי המ"ב בזה, ורשאי לאמרו גם ביחיד, וכ"ש בימים נוראים שעיקר העבודה בתפלה ובכוונה. וכ"כ דעת החזון עובדיה שבת ח"א עמי שמב. שסיים בדברי החזו"א ולא העיר עליו כלום].

לא. יחיד המאריך בתפלתו ובאמצע "אלוקי נצור" שמע הציבור שאומרים "ויכולו", לא יפסיק לענות ויכולו עמהם. [חזון עובדיה

שבספר הלכה ברורה סימן רסח ס"ק לב, כתב דנכון יותר שלא יאמר שוב תתקבל. ע"ש. לענין נראה כמ"ש].

פרק ה': סדר הקידוש והסעודה בליל יו"ט ראשון [וליל שבת]

א. כשיבא לביתו יזדרז לקדש כבכל שבת ויו"ט.

ב. כשחל בליל שבת, אומר תחילה שלום עליכם, אשת חיל, ויהא רעווא. (וידלג על אזמר בשבחין ובר יוחאי, שאינם אלא פזמונים. וכך היה מנהגו של רבנו מרן רבי עובדיה יוסף זיע"א). [ענין בשו"ת רב פעלים ח"א סוד ישרים סימן יג משי"כ בזה, דיש שאין אומרים אותו. וענין בא"ח בראשית או"ל. מט"א תקפג ס"א. וכה"ח שם או"ב-ג. ובחזון עובדיה שבת ח"ב עמ' יג, כתב כמ"ש כאן. וכן הורני מרן הראש"ל זיע"א בע"פ שמנהגו לומר כנ"ל בכל לילי שבת, גם כשחל בשבת. וכך נהג גם הגרש"ז אוירבך הובא בהליכות שלמה עמ' ריד]. ואומר אח"כ פסוקי הצלחה דראש השנה וסגולותיהם.

ג. נוטל הכוס בידו ואומר: וביום שמחתכם וגו'. בורא פרי הגפן. מקדש ישראל ויום הזכרון. ושהחינו. ושותה. **וכשחל בשבת,** מוסיף תחילה ויכולו השמים והארץ. ובתוך ברכת הקידוש ובחתימה מוסיף להזכיר השבת.

ד. שכח ולא הזכיר שבת בקידוש. אם עדיין לא חתם הברכה, חוזר ואומר הנוסח עם הזכרת השבת. אם כבר הזכיר שם שמים בחתימה, ימשיך ויזכיר שבת בחתימה ויצא ידי חובתו. [דומיא דתפילה]. אך אם לא הזכיר שבת בקידוש כלל (לא בתוך הברכה ולא בחתימה), חוזר (לומר ברכת הקידוש). [שו"ת אבני זכרון סי' ד. וכוותיה פסק בחזו"ע ימ"נ עמ' פב בהערה. ע"ש].

ה. כשחוזר בשביל השבת. חוזר על ברכת הקידוש כתיקונה, כלומר קידוש של יו"ט עם השבת (ולא על קידוש השבת לבד).

ו. ואם סיים הקידוש ושתה היין וכל שכן אם נזכר מאוחר יותר, כגון בתוך הסעודה וכד'. ממלא כוס יין חדש ואומר עליו הקידוש [של יו"ט כולל השבת]. אך על ברכת בורא פרי הגפן לא חוזר תמיד. דאם דרכו לשתות יין בסעודה, א"כ עדיין לא הסיח דעתו מהיין, ואין צריך לברך ברכת הגפן. אך אין דרכו לשתות יין לאחר שמסיים הקידוש, א"כ הוא כנמלך, וצריך לברך גם ברכת הגפן, לפני שמקדש מחדש.

ז. כל האמור, אם עדיין לא בירך ברכת המזון, אך אם בירך כבר ברהמ"ז, הרי זה סילוק גמור ומברך שוב הגפן לכו"ע.

ח. מכל מקום על ברכת "שהחינו" שאמר בקידוש, לעולם אינו חוזר, כיון שכבר יצא ידי חובתו במה שבירך שהחינו בתחילה [ד"זמן" אומר אפילו בשוק].

ט. נשים שבירכו שהחינו על הנרות, י"א שלא יענו אמן אחר ברכת שהחינו של המקדש, משום "הפסק" [כ"ד מרן הראש"ל רבינו עובדיה יוסף זיע"א חזו"ע יו"ט עמ' ריד ובשאר דוכתי]. ויש מתירין להן לענות אמן בכל זאת [מו"ר הגרבי"צ א"ש זיע"א וכ"ד האג"מ ועוד].

י. פירות חדשים. אם יש לו פירות חדשים גם בלילה הראשון דר"ה. מוטב שלא יניחם לפניו בשעה שמברך שהחינו בקידוש [על עיצומו של יום]. ויביאם אח"כ ויברך עליהם שהחינו בפני עצמם. [הגרש"ז"א במנחת שלמה ובשו"ת יביע אומר ח"ד סימן ל"ו].

יא. ברכת הבנים. יזכור לברך את בניו ובנותיו לאחר הקידוש כבכל ליל שבת ויו"ט. וכ"ש הכא שהוא ראש השנה.

יב. כרטיסי ברכה וכרטיסי שנה טובה שהכינו הילדים להוריהם, וכן שאר ברכות כיו"ב שכותבין איש לרעהו, מותר לקראם בשבת וביו"ט, ואין לחוש בהם משום "שטרי הדיוטות". [כ"כ בספר אוצר תשובות הנד"מ ח"ב בקונטרס שטרי הדיוטות פרק ב סעי' כט. ואע"פ שבספר מקרא קודש פ"ה ס"י"ד הסתפק

בזה. אך י"ל דשעת קריאת הברכה הוי כעין קבלת ברכה ויש בזה תועלת רוחנית וממילא הוי כצורך מצוה. ועכ"פ כיון שיש בזה ברכה מאדם לחבירו הוי כחפצי שמים דאין בהם משום קריאת שטרי הדיוטות. וכ"כ בספר מנחת איש פכ"ט שכתב להתיר משום דהוי צורך האדם דבנ"א שמחים בהשתתפות חבירו בשמחתו ובברכותיו. ועיין בספר דרך שיחה ח"א עמ' רעט שכתב משם מרן הגר"ק שליט"א "דכל מה שעושה נחת רוח בשבת מותר". וכ"כ בספר שטרי הדיוטות בשבת עמ' כה משם הגר"ק. ושכן הורה הגר"ש קמינצקי שליט"א להתיר מטעם שהוא מרבה אהבה ואחווה ורעות. וכ"כ בספר בכרמי יהודא שפירא סימן רסח.

יג. מותר לטלטל ולקרא דף עם **לוח זמני התפילות ושיעורי התורה,** ואינו מוקצה. [דאין לגזור בו שמא יבא לקרא בשטרי הדיוטות ובפרט שהוא לצורך מצוה. מ"א סימן שז ס"ק טז. שועה"ר סע כג ומ"ב שם ס"ק מז. וכ"פ בספר אוצר תשובות ח"ב קונטרס שטרי הדיוטות פ"ב סעי' כה].

יד. סעודה. יסעד סעודת [שבת] יו"ט. ויבצע על לחם משנה.

סימנים:

טו. זמן הבאתם לשלחן. עדיף יותר להביאם לאחר נט"י והמוציא. ויאכל תחילה לפחות כזית מהפת [ועדיף מעט יותר מכביצה]. ואח"כ יביא הסימנים. ויברך תחילה על התמרים ויכוון לפטור כל מיני העץ. ועל מיני האדמה אין צריך לברך, דהם תבשילים ונאכלים עם הפת [בדרך כלל]. ויש מהדרים להביא אבטיח, מלון או בוטנים, ולברך עליהם האדמה, ומכוונים לפטור את מיני האדמה שבסימנים.

טז. אם בסיום הסעודה חוזרים להביא "ברכות" לקינוח. יתנו דעתם [ויזכירו איש לרעהו] שלא לברך עליהם שוב [העץ או האדמה], דהא בירכו כבר בתחילת הסעודה.

יז. יש לעשות כסדר הזה בשתי הלילות. ויש מקומות שעושין כן גם בסעודות היום. [בא"ח נצבים או"ד].

יח. מנהג אכילת דגים בר"ה ישנם מנהגים שונים. יש הנמנעים מאכילת דגים משום שמצינו במקרא (נחמיה יג, טז) שכתוב בו דאג, והוי לשון דאגה. [התשב"ץ ובמחב"ר כי שמצא לו סמך בתיקוני הזוהר]. ויש הנוהגים לאכול דגים בר"ה ואף מהדרים להביאם כאחד מהסימנים ואומרים: יה"ר שנפרה ונרבה כדגים. ובפרט כשחל בשבת, שהוא בכלל עונג שבת. [ר' דוד אבודרהם. ובשו"ת מים חיים משאש (סי' רמג) כ' וכן אני נוהג לאכול דגים בר"ה, ואיני חושש לדג אחד בכל התנ"ך צפון טמון בין פסוקי נחמיה בתוספת אל"ף, ומה גם דאם נחוש לזה היה לן לחוש יותר בשבת שלא נאכל דגים, שמצוה לענגו ולא לדאוג וכו'. ע"ש. ובחזו"ע ימ"נ עמ' ק נראה שמסכים הולך שמותר לאכול דגים ובפרט כשחל בשבת. ומרן הנאמ"ן ס"ט (באור תורה תשרי תשמו ס"א עמ' ג. ועלון בית נאמן גליון 31 סעי' כב) כתב שבתונים ובמרוקו ובארצות אשכנז, נהגו לאכול דגים בר"ה. אבל בגירבה לא נהגו. ע"ש].

יט. לא יאכלו בר"ה דברים חמוצים או פירות חמוצים וכן פירות שלא נגמר בישראלם. [בא"ח נצבים סעי' ה]. ויש שכתבו כן גם על דברים חריפים, ולא נזכר כן בשאר ספרים. [וענין חזו"ע ימ"נ עמ' צט. ודברי הנאמ"ן באו"ת תשרי חשון תש"מ ה"ז. ובשו"ת ברכת יהודה ח"ז]. ומ"מ אם רוצה להטעים המאכל בלימון או שאר מילי וכ"ש אם המאכלים החריפים ערבים לחיכו. רשאי לאכלם לכו"ע. [דאין לו לבטל עונג שבת ויו"ט בגלל רמז בעלמא].

כ. גם אם יש לו כמה פירות חדשים [בין בלילה הראשון ובין בלילה השני] טוב שלא יביאם לשלחן בבת אחת, אלא יביאם בזה אחר זה. ויברך שהחינו על כל אחד בפני עצמו. [ענין שו"ת יביע אומר ח"ד סימן יט].

כא. בלילה השני. בקידוש בלילה השני של ר"ה, טוב להניח לפניו פרי חדש [או בגד חדש], כדי לצאת מחשש כל דהוא על ברכת שהחיינו בקידוש. ואם אין מצוי לו פרי חדש, אף על פי כן יברך שהחיינו. [שו"ע ורמ"א סימן תר ס"ב].

כב. מנהגנו שמברכים שהחיינו על אתרוג חדש מהשנה החדשה. [וכמו שהעיד בגדלו הגאון הראש"ל רבי מיוחס בכר שמואל בספר פרי האדמה (ח"א דכ"ו ע"א), שאע"פ שהאתרוג דר באילנו משנה לשנה, מנהגנו לברך עליו שהחיינו, שכן המנהג פה עיה"ק ירושלים ת"ו לחלק בפתח בתי הכנסת לקהל חתיכות גדולות מן האתרוגים בליל שני של ראש השנה כדי לברך בקידוש ברכת שהחיינו. חזו"ע ימ"י עמ' קסג. וכ"כ בחזון עובדיה ברכות עמ' קלא. שו"ת יחו"ד ח"ז סימן לד. וכבר הארכנו בזה בשו"ת יורו משפטיך ח"א סימן ה לאורך ולרוחב ע"ש. **ויש נוהגים לאכול אתרוג כאחד מהסימנים** ואומרים יה"ר שנהיה הדורים במצות. חזו"ע ימ"י עמ' צט].

כג. אע"פ שנחלקו הפוסקים אם יש לברך שהחיינו על תירוש חדש (של הגמרא) או יין חדש, מ"מ יוכל להביאו לשלחן ללילה שני דר"ה. [שו"ת יחו"ד ח"ז סי' לד. ושם: השבות יעקב (ח"ג סי' מד) והאחרונים (סימן תר ס"ב) כתבו דבלילה השני של ר"ה אפשר להביא גם דבר שיש ספק או מחלוקת על ברכת שהחיינו שלו. וכ"ש שהוא עצמו יפטר בברכת שהחיינו].

כד. אין חייב לאכול מיד בסיום הקידוש מהפרי החדש. [כן נלע"ד דהא מדינא דגמרא היה מברך על הראיה, וה"נ לא גרע. ואע"פ שבשו"ת יחווה דעת ח"ז (סימן רז או ל) כתב בתוך דבריו "ועכ"פ 'אפשר' שמיד אחר הטעימה מהקידוש, יקח את הפרי החדש ויברך עליו ויאכל, והרי ברכת שהחיינו סמוכה לברכת הפרי החדש ואכילתו עכ"ל. מ"מ בחזון עובדיה ימים נוראים (עמ' קסג-קסד) ובשאר דוכתי, לא זכר רבינו שיצטרך לאכול מהפרי החדש מיד בסיום הקידוש. ומעיקרא נראה שגם ביחודי הנ"ל לא התכוון רבינו אלא ליישב הקושיה ששאל שם, וגם אמרה בדרך 'אפשר' ולא למעשה. ואדרבה אם יברך על הפרי מיד בסיום הקידוש, קודם המוציא, ואח"כ יאכל הסימנים בתוך הסעודה לאחר ברכת המוציא, יכנס למחלוקת אחרות, (אם נפטר בממילא או שצריך לזה כוונה דוקא), וכ"ש אם יאכל מנו כזית, שיכנס לחשש ברכה אחרונה, ובפרט אם פרי שהחיינו הוא פרי פשוט ואח"כ יאכל מפירות שבעת המינים, כמו התמר והרימון, ויכנס לדינו של הרשב"א אם הפשוט פוטר החשוב או לא. שו"מ במשנ"ב עם הגהות איש מצליח (סימן תר ס"ב) הערה 1) שכתבו בשם הגאון הנאמ"ן ס"ט שנראה שאין צריך לאכול מיד כי מברכים בהחיינו על הראיה כמ"ש כה"ח סק"ו. ע"ש. ואם ירצה לאכול מיד אחר הקידוש יאכל פחות מכזית, שלא יכנס לספק ברכה אחרונה. ע"כ. (וזה דלא כשו"ת תפ"י מועדים ח"ב סימן כז שמצריך לאכלם מיד בסיום הקידוש)].

כה. וילמוד על השלחן ב' הלילות משנה מסכת ר"ה ויכוון כנגד שם אדניי. וילמוד אותה בנעימה (ובהבנה פשוטה לפחות). [בן איש חי נצבים ס"ע ח].

כו. ברכת המזון. יתן דעתו לומר יעלה ויבא כהוגן בברכת המזון. וכשחל בשבת, יתן דעתו לומר מקודם גם רצה והחליצנו.

כז. שכח ולא הזכיר של יו"ט. לדעת מרן חוזר בכל יו"ט. מיהו למעשה נקטינן דרק בלילה הראשון של פסח ובלילה הראשון של סוכות (גברים בלבד), חוזר. ובשאר ימים טובים אמרינן סב"ל נגד מרן, ולא מחזירים אותו. [מיהו הוא חמור מאד דאליבא דמרו הבי"ה הוא מחוייב לחזור].

כח. ומ"מ אם נזכר מיד לאחר ברכת בונה ירושלים. יאמר שם נוסח הברכה של התיקון, בשם ומלכות, ויסיים ברהמ"ז.

כט. שכח ולא הזכיר של שבת. בסעודה ראשונה ושניה חוזר. בסעודה שלישית אינו חוזר. ומ"מ אם נזכר מיד לאחר ברכת בונה ירושלים. יאמר שם נוסח הברכה של התיקון, בשם ומלכות (גם בסעודה שלישית), ויסיים ברהמ"ז.

ל. וכשחל יו"ט בשבת, צריך להזכיר שניהם בברכת המזון. ובדיעבד, על של שבת - חוזר כנ"ל. ועל של יו"ט - אינו חוזר. וכשחוזר על של שבת, יתן דעתו שיאמר בה גם רצה והחליצנו

וגם יעלה ויבא (עוד פעם), וכמו שתקנו חכמים לכתחילה.

פרק ו': שהרית יו"ט ראשון [ושבת]

א. המתפללים כוונתיקין [בהנ"ך החמה] יזהרו שלא לברך על הטלית, עד שיוגיע זמן ציצת לאחר עמוד השחר [ובמקומות רבים נוהגים לחושבו שעה אחת קבועה (=60 דקות) קודם הנ"ך. עין כה"ח (סימן יח או ח')]. ובספר פקודת אלעזר סי' יח. ובשו"ת איש מצליח (ח"א סימן טו). וכ"כ בספר אי"י טוקצינסקי (סימן ב או ד) שמנהג אי"י כמנהג גאוני הספרדים הראשונים, לשער שעה אחת רגילה, בין בקיץ בין בחורף. ועיין הלכ"ב סימן חי שעה"צ ס"ק כה]. וכשחל היום הראשון בשבת (ויש איסור הוצאה לרה"ר), באותם המקומות שאין בהם ערוב או מי שמחמיר ולא סומך על הערוב, ולא יוכל לטלטל הטלית בידו. יוכל הניח הטלית בבית הכנסת מערב שבת. או שיתעטף בה בביתו (דרך מלבוש) בלא ברכה, וכשיגיע זמן צו"ת, ימשמש בה ויברך. [ע"פ השו"ע ורמ"א סימן ח ס"ע טו. ובב"י שם. וע"ש בהלכה ברורה ס"ק מח].

ב. אם טעה ויברך על הטלית אפילו קודם עלות השחר, אינו חוזר ומברך כשיגיע זמנה. [שהרי לגעת הרא"ש וסיעתו המובאים בב"י ריש סימן יח, שפיר דמי לברך על כסות יום בלילה, ובדיעבד כשכבר בירך י"ל דסב"ל. וכ"ש אם עלה השחר כבר. וכ"ש שיי"א דעמוה"ש מוקדם יותר. וכ"פ המשנ"ב (סימן חי ס"ק י) וכה"ח סימן ח (או כב) ועוד. ועיין הלכ"ב סימן חי ס"ק ו].

ג. מותר לבקש בקשות פרטיות בראש השנה אפילו כשחל בשבת. [כ"כ בספר תורת המועדים סימן תקפב משם מרן החזו"א ע"ה, שבר"ה אפשר לבקש בקשות פרטיות, כיון שכל היום הוקבע לבקשות. ומרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א (אישי ישראל בסוף הספר תשובה שג) הוסיף שה"ה אם חל בשבת. ע"ש. וכן הביא בשמו בספר מועדי הגר"ח ח"א מהדו"ב סימן תט. וכן איתא באורחות רבינו ח"ב עמ' קפא. ובשו"ת רבבות אפרים ח"ח סימן רלה. וכ"כ הגרש"ז בספר הליכות שלמה (ר"ה פ"א ס"ע טו) דאע"פ שאסור לשאול צרכיו בשבת, מ"מ בר"ה ויוה"כ שחלים בשבת, מותר להוסיף בקשות בתפילת הלחש באלוקי נצור. ע"ש. ודעת מרן הגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פט"ו או יג) שמותר לבקש בקשות פרטיות בר"ה דוקא כשחל בימות החול, אבל כשחל בשבת אסור. אמנם בקונטרס ימי הרחמים (עמ' פא) הביא משם הגר"ח שנראה שגם כשחל בשבת מותר, כיון שזה זמן המסוגל לבקשות. וכ"מ במטה אפרים (סי' תקפד סכ"ה ובאלף למטה ס"ק ג). ושכן הורה הגרש"ז אורבך והר"ן קרליץ ימי הרחמים שם].

ד. כשחל ר"ה בשבת. יתן דעתו להזכיר גם של שבת בתפילה.

ה. בחזרת הש"צ לאחר הקדושה, לכתחילה ישאר עומד במקומו עד סוף ברכת המלך הקדוש.

ו. המתפלל יחיד בביתו יזהר שלא יתפלל מוסף רק לאחר ג' שעות מהיום (כלומר עד סוף זמן ק"ש) ולא קודם לכן. [שו"ע סימן תקצא ס"ע ח].

ז. אומרים אבינו מלכנו אחר תפלת שחרית ומנחה (וכן בשבת שובה) וגם כשחל ר"ה בשבת. [חזון עובדיה ימים נוראים עמ' קד. שכן מנהגנו. ע"ש. וכ"כ בשו"ת אור לציון ח"ד פ"ד ס"ע א. ויש שאינם נוהגים כן. ובני אשכנז הולכים בעקבות הרמ"א שפסק בסימן תקפד ס"א שאין אומרים אותו בר"ה שחל בשבת].

פרק ז': דיני תקיעת שופר

א. כשחל יו"ט ראשון דר"ה בשבת, אין תוקעין בשופר. וכתב גאון עוזנו ותפארתו רבינו יוסף חיים בעל הבן איש חי (בשו"ת תורה לשמה סימן תלו) דבשנה כזו שאין אנו תוקעין בשופר בשבת, אל ירד לבבך לחשוב ח"ו שמא לא נעשה התיקון של השופר ביום זה, ואיך יקום הקב"ה מכסא דין וישב על כסא רחמים. אלא כשחל ר"ה בשבת, התיקון הנעשה ע"י השופר נעשה מאליו (בידי שמים) ע"י קדושת השבת ואין צריך לעשותו על ידינו וכו'. ע"ש

דבריו כי נעמו. נמצאנו למדים דבשנה כזו יש לנו מעלת התקיעות הנשגבות ביותר, עם כל הכוונות והייחודים דהכל נעשה בידי שמים על צד היותר טוב. לטובת עם ישראל ולישועתם.

ב. כיון שאין תוקעין בשופר בשבת, א"כ השופר הוא מוקצה [כלי שמלאכתו לאיסור] ואסור לטלטלו כי אם לצורך גופו ומקומו. [סי' תקפח ס"ה ברמ"א. ויש חוששין דבימינו הוי מוקצה מחמת חסרון כיס ואין לטלטלו כלל. עיי' פמ"ג שח א"א סק"י"ב. ובשש"כ פרק כח הערה פב].
יתר דיני התקיעה יתבארו בדיני יו"ט שני להלן.

פרק ה': סעודת יו"ט ראשון [ושבת]

א. זמנה. יש להזהר לאכול סעודת שחרית של יו"ט קודם חצות היום. דזהו זמנה, אע"פ שאין ביו"ט סעודה שלישית. [כך דעת מו"ר הגרבי"צ אבא שאול ע"ה וכ"כ בשו"ת אור לציון ח"ב פרק כא סעי' ד בהערות. וחי"ד פרק ד סעי' ז. ע"ש. וטעמו דאע"פ שלא נהגו לאכול סעודה שלישית ביו"ט [שו"ע סי' תקכט סעי' א. וחזו"ע יו"ט עמ' צג סעי' ו], מ"מ יש להקפיד לאכול את סעודת "היום" ביום טוב קודם חצות היום, ע"פ הרמב"ם פ"ל מהלכות שבת ה"ט. ובה"ה שם. וס"ל דה"ה ליו"ט. וכדמשמע מהזוה"ק והאר"י ז"ל עיין בכה"ח סי' רצא או"ב. ועיין בספר ברכת יצחק לידידי הג"ר יצחק ברכה שליט"א סי' רצא או"ב] ויש מקילין בזה ביו"ט. [כן דעת מרן הראש"ל רבינו עובדיה יוסף זיע"א כפי שאמר לי בע"פ, דכיון שאין סעודה שלישית ביו"ט, שוב סעודת היום, כל היום זמנה הוא].

וכשחל ר"ה בשבת. לכו"ע צריך להקפיד לאכול סעודת שחרית קודם חצות היום. [עשו"ת ברכת יהודה ברכה ח"ב סימן סימן כב, וחי"ד סימן מז באור].

ג. יתנו דעתם להזכיר יעלה ויבא בברהמ"ז. וכשחל בשבת יאמרו קודם רצה והחליצו.

פרק ט': מנחה ביו"ט ראשון [ושבת]

א. כשחל ר"ה בשבת כדאי להקדים להתפלל מנחה [מנחה גדולה, או בשעה 3:00 לערך] כדי שיוכלו לקיים סעודה שלישית קודם תחילת שעה עשירית ביום [דהיינו שעה 4:00 לפי שעון קיץ], על מנת שיאכלו סעודת ליל יו"ט לתיאבון. [חזו"ע יו"ט עמ' צ].

ב. וכשחל ר"ה בשבת, יתנו דעתם להזכיר של שבת גם בתפילת המנחה.

ג. ראש השנה שחל בשבת אומרים צדקתך במנחה. ולפי מנהגנו שאומרים אבינו מלכנו גם כשחל ר"ה בשבת, מקדימים לומר אבינו מלכנו, ואחר כך צדקתך. ובני אשכנז נהגו שלא לומר צדקתך בשבת זו וכמ"ש הרמ"א. [חזון עובדיה ימים נוראים עמ' קפה ע"פ שו"ע סימן תקצח. מיהו כתב בהערה שם דהיו גם קהילות של ספרדים שלא נהגו לומר צדקתך, כמו בתוניס, בגדד, ואזמיר. ועיין שו"ת אור לציון חי"ד פרק ד סעי' א].

ד. כשחל בשבת, מוציאים ס"ת וקורין בו שלושה גברי בפרשת השבוע, פרשת האזינו.

ה. תשליך. נוהגים ביום הראשון של ר"ה אחר תפלת מנחה ללכת אל הים או הנהר [במקום שאין חשש פריצות!] לומר סדר "תשליך". [חזו"ע ימ"נ עמ' קפז]. ואם אי אפשר יאמרו התשליך ליד כור עם מים [אך לא יתנו למים לזרום לחינם, ויעברו על "בל תשחית"] או שיניחו גיגית עם מים ויעשו התשליך לידה. [ויזהרו בסיום התשליך שלא ישפכו המים במקום שמסקה הזרעים וכד'].

ו. אף כשחל היום הראשון דר"ה בשבת יכולים לעשות התשליך ביום א' דר"ה. ואם יש חשש שיוציאו הסידורים במקום שאין עירוב כדת. ידחו התשליך ליום השני דר"ה. [חזו"ע ימ"נ עמ' קפז].

פרק י': דברים האסורים משום 'הכנה' מיו"ט ראשון [ושבת] ליו"ט שני
א. אסור להכין כל דבר שיש בו משום 'הכנה' משבת לצורך מוצאי שבת או מיום א' דר"ה ליום ב' דר"ה, משום איסור הכנה. [ולא מועיל כאן עירוב תבשילין וגם לא עושים עירוב תבשילין בכה"ג].

ב. ולכן, אסור להדיח את כלי הסעודה שנשארו לאחר סיום סעודת השבת עד לצאת השבת. [שו"ע סי' שכג סעי' ו]. אא"כ עלולים למשוך אליהם חרקים ונמלים או שעלולים להעלות [באמת] צחנה בלתי נסבלת בבית, שאז מותר להדיחם. [כן צידד הגרש"א בספר שלחן שלמה סי' שכג סעי' ו או"ג. וכ"פ בחזון עובדיה שבת חי"ו עמ' קב-קג, בשם שו"ת נשמת שבת חי"ד (סי' שסט) ועוד. וצ"ע גם לספר באר שבע קוני' באר מים חיים (סימן ה). ע"ש].

ג. אסור לערוך ולסדר את השלחן עם הצלחות, כוסות, סכו"ם, חלות ויין וכו' לצורך הלילה. אבל מותר לפנות מעל השלחן את מה שנשאר מסעודות קודמות כדי שהבית יראה מסודר ונקי.

ד. אין להביא את המחזור של ר"ה, מבעוד יום לבית הכנסת, ע"מ להתפלל בו רק במוצ"ש, דהוי הכנה. אבל אם מביאו להתפלל בו מנחה וכד' בו ביום, מותר. [במקום שאין עירוב מתוקן או מי שאינו סומך על העירוב, לא יוכל להביא המחזור בשבת משום איסור 'הוצאה' וטלטול]. [ע"פ שש"כ פרק כח סעי' פב].

ה. גבאי בתי הכנסת אסורים לגלול הס"ת בשבת לצורך הקריאה של מחר, משום איסור הכנה. [משני' סי' תרסז ס"ק ה, כה"ח שם או"ב].

ו. אבל מותר לגלול הספר במוצ"ש-ליל ר"ה, לצורך תפילת שחרית].

ז. במקרים מסויימים התירו חכמים לעשות פעולות מסויימות משבת לצורך מוצ"ש (או מיו"ט לחבירו), ואין בהם משום איסור הכנה, ע"פ תנאים מסויימים, והם:

א. שלא יהיה בדבר שמכין שום שינוי למעליותא או השבחה, אלא שמירה על מצב קיים או מניעת נזק או קילקול.

ב. שלא יהיה ניכר שעושה כן לצורך אחר השבת (או היי"ט הראשון).
ג. שיהיה הדבר לצורך מצווה.

(הדברים מבוססים בעיקר על דברי הגאון רבי פסח אליהו פאלק זצ"ל מגייטסהעד אנגליה בשו"ת מחזה אליהו ח"א סימנים נד-סד. לאחר עיון היטב בדברי קודשו. ועיין היטב בספר אוצר התשובות הנדמ"ח ח"ב מסימן פה-קד).

ד. כל דבר שאינו מלאכה ולא איסור דרבנן ושאינו בעשייתו משום טירחה, וגם רגילים לעשותו מבלי לחשוב על התועלת שבעשייתו, מותר לעשותו בשבת, גם אם תצא מעשייתו זו תועלת לימות החול, ובלבד שלא יאמר בפירוש, שהוא מכין לימות החול (או לאחר השבת).

ולכן, הלוקח טלית לבית הכנסת (במקום שיש עירוב), מותר אף להחזירה הביתה. מותר להחזיר ספר למקומו בארון הספרים אחרי גמר הלימוד. ביו"ט של סוכות מותר להחזיר את הלולב עם או בלי ההדסים והערבות למים אחרי נטילתו הגם שתצא לו תועלת מזה, שהם לא יכמשו ויהיו ראויים לו למחרת. מותר להחזיר למקרר או אפילו לתא ההקפאה של המקרר את המאכלים שנשארו לאחר שגמר הארוחה וכו'. מותר לשרות במים כלים ששיירי אוכל ידבקו בהם, אם לא יעשה כן בשבת. (ואם כבר נדבקו שאריות התבשיל בהם ויבשו, אסור לשרותם במים בשבת, מכיון שבשריה זו מחשבתו להקל על ניקוי במוצאי היום). מותר לאדם לצאת מביתו בשבת אחר הצהריים, אפילו ביום שרב, ולקחת עימו אפודה (במקום שיש עירוב) כדי ללבושה בערב בהיותו בדרך, אבל טוב שלא יאמר שלוקח אותה בשביל לובשה בערב. מותר

לצאת מביתנו אפילו סמוך לחשיכה, ומפתח ביתו בכיסו (במקום שיש בו עירוב), כדי שיוכל להיכנס לביתו במוצאי שבת.

[שש"כ פרק כח סעי' פט במהדו"ב. (וכן הוא בשלחן שלמה שבת סי רצ סעי' א-ה). ובהערה ר"א בשש"כ כתב, שמעתי מגרש"ז אויירבך זצ"ל, דמכיון שאנשים רגילים לעשותו מבלי לחשוב על הצורך, הה"נ דשרי אפי' לצורך חול, ומשום כך מותר לטלטל כלי שמלאכתו להיתר מחמה לצל או להעביר בשר ודגים סמוך ללילה למקום קריר, אף שזה לצורך חול (וכמו"כ נלע"ד דיתכן שגם המ"א בסי' רנד ס"ק כג, האוסר רדיית הפת גם מתנורים שלנו שלא לצורך השבת מפני שמכין משבת לחול- וע"ש במ"ב ס"ק מג בשם א"ר – גם הוא מודה שביו"ט מותר להוציא עוגה או תבשיל עם גמר האפיה והבישול, אף כשעוזב את הבית והכל הוא לצורך חול, מפני שביו"ט רגילים כל היום להעמיד על האש ולהוריד מן האש עם גמר האפיה והבישול משא"כ בשבת שאין רגילים בכך), וגם בראשון של פסח, כאשר מחליפים בביהכ"נ את השלט של "מוריד הגשם" לשלט של "מוריד הטל", ויחד עם זה מחליפים מ"טל ומטר" ל"יותן ברכה" שאומרים רק במוצאי היום, או כאשר מחליפים כל בוקר את השלט של יום הספירה ליום המחרת וכדו', כל זה מותר לעשות בשבת וביו"ט, ובפרט כאשר יתכן שתצא מזה תועלת עכשוית, שאנשים ילמדו את פרטי הדינים, עכ"ד].

ה. מוצרים שהדרך לשמורם בקירור (כגון במקרר וכד'), והוציאם בשבת כדי לאכול מהם, מותר "להחזירם" למקרר בסיום אכילתו, בכל גוונא, כיוון שאם לא כן יתקלקלו או יפוג טעמם, והוי בגדר שמירה על מצב קיים (או אפילו מניעת הפסד וקילקול) דשרי. ולכן, אם הוציא מהמקרר גבינות, קוטג', חלב, מעדנים או שאר מאכלים כיו"ב, מותר להחזירם למקרר בכל מקרה, שכן עיקר מטרתו למנוע קילקולם כאמור. (וכ"ש לסברת הגרש"ז דלעיל שעושים כן מבלי משים, כיון שכך "דרך" העולם להחזירם למקומם בגמר השימוש).

ו. וכל שכן דברים שהדרך לשמורם מוקפאים בתא ההקפאה, כמו גלידה, ארטיקים, איגלו וכיו"ב, והוציאם כדי להשתמש בהם ולאכול מהם, ובא להחזירם למקפא, על מנת לשמור על המצב הקיים, או למנוע המשך הפשטותם, שהדבר מותר. (כיון שזהו מקום שמירתם, וכך דרך שימושם).

ז. ונראה שגם מוצרים שאין הכרח לשמורם קרים או קפואים, אבל היו כבר במקרר במצב קר (או קפוא) והוציאם בשבת כדי להשתמש בהם או לאכול מהם, ובעודם קרים (או קפואים) בא להחזירם למקומם (למקרר או למקפא), ג"כ מותר, שהרי הוא שומר על מצבם הקיים (ומונע את חימומם או הפשטותם) אך אינו פועל בהם פעולה מיוחדת או השבחה. (וכנ"ל בסעי' ז. וכ"פ בספר ארחות שבת פרק כב סעי' קעח. ע"ש).

ח. להכניס בקבוקי שתיה למקרר על מנת שיתקררו ויהיו קרים לצורך השתיה במוצאי שש"כ. יש לחלק. דאם מכניסים למקרר בעוד יום גדול, כגון בשעות הצהרית, ומכניס כמות שיש סבירות שבני הבית עוד ישתו ממנה בו ביום, הדבר מותר. [דאין זה בגדר הכנה כלל כיון שהדרך להשתמש בכמות כזו בשבת. לית לן בה]. אבל אם מכניס למקרר כמות גדולה כל כך, דמינכרא מילתא שמכניסים לצורך הלילה. נראה דאסור. דכיון שעושה פעולה שיש בה "השבחה למעליותא" – קירור, (ולא רק שמירה על מצב קיים), הרי זה בגדר "הכנה" ואסור. וכ"ש שאסור להכניס את בקבוקי השתיה למקפא לצורך מוצאי שבת. [עיי' היטב בביאורים לסעיף הבא. ודו"ק. וכן משמע קצת בארחות שבת פרק כב סעי' קעה].

ט. להוציא חלות קפואות וכן תבשילים מבושלים או סלטים קפואים [דברים מוכנים הראויים לאכילה, אלא שהם קפואים] הנמצאים במקפא, מותר להוציאם ולהניחם על השיש מבעוד יום בשבת, כדי שיפשירו ויהיו מוכנים לצורך הלילה. ויזהר להוציאם בעוד היום גדול שלא יהיה ניכר שמכין לצורך הלילה. [ומה שנפשרים

ומשתנה מצבם למצב חדש, לית לן בה, כיון שההפשרה נעשית מאליה ולא ע"י פעולת אדם. בכ"ה לא חשיב "הכנה"]. [הנה בשש"כ פרק י סעי' י, אסר להוציא מהמקפא אוכל קפוא ע"מ שימס ויהיה ראוי לאכילה רק במוצאי השבת. ע"ש. וביאר טעמו (בהערה לג) ומשום איסור הכנה. ואינו דומה להא דהלחן פכ"ח סעי' פט, דדוקא הצלה מהפסד שרינן, אבל לעשות פעולה בשבת כדי שהמאכל יהיה מוכן במוצאי אסור, וכמו שמצינו דלא התירו להדיח קערות מיו"ט ראשון לשני, וכ"ש ליום חול, הגם שכונתו היא כדי שבמוצאי היום מיד יהיו מוכנים, שמעתי מהגרש"ז אויירבך זצ"ל. ומ"מ הוסיף ואמר, דאולי אינו דומה כ"כ להדחת קערות, כי כאן אינו אלא מפסיק הקירור, הנעשה בניגוד לרצונו, כי אם המקרר היה מפסיק לעבוד, לא היה מוציא משם, וההפשרה נעשית מאליה, וגם מתחלת מיד, ונמצא שע"י ההוצאה הוא רק מונע את ההקפאה שהיא נגד רצונו. ואף שאסור לטלטל דבר כדי להעמידו במקום אחר עבור מוצאי שש"כ, שאני הכא שכונתו רק למנוע הקירור, עכ"ל. ואולם יש להעיר מסי' רנד במ"ב ס"ק מג, דאסור לרדות פת מהתנור לצורך חול, אף בדליכא כלל איסור רדייה, מפני שמכין משבת לחול, אף שרק מונע את המאפה מלהשרף, והסכים עמדי הגרש"ז אויירבך זצ"ל. ע"כ. וכ"כ בספר שלחן שלמה שבת (סי' רצ סעי' א ס"ק יג). גם הגאון בעל שבת הלוי ס"ל להחמיר בזה וכמ"ש בספר מבית לוי מועדים (מהדו"ב דיני ער"פ שחל בשבת עמ' שכד). ע"ש.

אמנם בשו"ת מחזה אליהו (ח"א סימנים נד-סד) האריך הרחיב טובא בהך סוגיא דהכנה, וכתב דכל שמעביר הדבר ממקום למקום, ואינו מביאו לסוף גמר הכנתו, בכ"ה, לא נכנס בגדר הכנה ומותר. ובלבד שיתקיימו בו שלושה תנאים, והם: א. שלא יהיה בדבר שמכין שום שינוי למעלותא או השבחה, אלא שמירה על מצב קיים או מניעת נזק או קילקול. ב. שלא יהיה ניכר שעושה כן לצורך אחר השבת (או היו"ט הראשון). ג. שיהיה הדבר לצורך מצווה. וכאן שמוציא המאכל הקפוא מההקפאה, ומניחו על השיש במטבח, לא עושה בו שום הכנה רק מעבירו ממקום למקום. ואע"פ שע"י כך נפטר המאכל, לית לן בה, כיון שפעולת ההפשרה נעשית מאליה ולא ע"י פעולת האדם, והוא לא פועל כלום להפשרה, לא מקרי הכנה. ובתוך דבריו נתקשה קצת, דמ"מ אולי גם אם יוציא המאכל מבעוד היום גדול, אכתי אולי מינכרא מילתא דלצורך הלילה הוא עושה, דהא בעוד המאכל קפוא אי אפשר לאכלו. וע"ז השיב (שם באו"ט טל) דכיון ש"בידו" להפשירו בדרך המותרת כגון כנגד המדורה וכיו"ב (באופנים שאין בהם משום מחזי כמבשל). ממילא יאמרו הרואים שלצורך בו ביום הוא מוציאם. ואין כאן חשש שנראה כמכין לחול. (ולזה נתכוון גם בסיכום התשובה באות מה). ע"ש היטב. וראיתי לכמה שטעו בדבריו, וכנראה משום שלא העמיקו כ"כ בכל דבריו (כי ארכו מאד) וחשבו דהמחזה אליהו מותר גם לחמם המאכלים ע"ג הפלאטה וכד', ולא רק להוציאם מההקפאה. וליתא כאמור. ואיהו גופיה חזר והדגיש בתוך דבריו כמה וכמה פעמים, שאם יעשה פעולה של תועלת והשבחה (בקום עשה) בדבר שמכין, הדבר אסור כיון דבכ"ה שפיר חשיב הכנה. ורק מניעת נזק או קילקול וכן שמירה על מצב קיים, (או הפשרה שנעשית מאליה) לא הוו בגדר הכנה. ואין לך תועלת והשבחה (בקום עשה) יותר מחימום המאכלים. וגם בסיכום הדברים חזר והדגיש שכל ההיתר הוא דווקא אם מוציא המאכלים בעוד היום גדול, שיש צד לומר שאולי יאכלו ממנו. ולא עושה מעשה שינוי למעלותא או השבחה במאכל. וגם שהוא לצורך מצווה כגון סעודת יו"ט או שבת וכיוצא. ואחרונים רבים הביאו דבריו להלכה. ובראשם מרן מלכא הראש"ל רבינו עובדיה יוסף זצ"ל בחזון עובדיה שבת ח"ב (עמ' תמו סעי' ב). ע"ש. ובשו"ת נשמת שבת לסימן שכג (סי' שפו). שו"ת שבת הקהתי ח"א (סי' קנח). נטעי גבריאל על ה"ל יו"ט (ח"א פכ"ו סעי' ט). ובספר הלכות המועדים (פרק א הערה 36 ופרק ב סעי' כה). ובשו"ת שערי יוסר (ח"ב סי' נו). ובשו"ת שערי חיים (ח"ג סי' סג). ועוד. ועיי' ועין שמואל ח"ט (ססי' כה) וי"ל על חלק מדבריו. וכ"כ בספר ארחות שבת ח"ב (פרק כב סעי' קעד) וז"ל: מותר בשעת הצורך להוציא ביו"ט ראשון אוכל מההקפאה על מנת שיעמדו באויר החדר ויפשירו, והיינו כשעושה זאת לצורך סעודת ליל יום טוב שני, ודוקא אם מוצאם מההקפאה בעוד היום גדול, שלא ניכר הדבר שעושה זאת לצורך הלילה. היתר זה נאמר רק באופן שאם יוציא את האוכלים האלו לאחר שתחשך לא יהיו הם מוכנים לסעודת הלילה. ע"ש. וכ"כ מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל באשרי האיש ח"ג (פרק ג סעי' ג). ע"ש. ואכמ"ל].

י. אך אסור להניחם על הפלטה או לסדרם על השולחן במקומם. [עיי' היטב שו"ת מחזה אליהו סי' סד. ועיי' בהערה הקודמת מש"כ בזה. וכ"כ מרן הגרי"ש באשרי האיש ח"ג (פרק ג סעי' ג), מותר ביו"ט להוציא אוכל מהמקפא לצורך הלילה שהוא שבת, או "יום טוב שני", באופן שאין בזה

טירחא. אולם כאשר הזה טירחא, יעשה זאת באופן שלא נראה שעושה עבור הלילה. "ובכל אופן אסור להניח מאכל, כגון שניצל, על הסיר לחימום לצורך יו"ט שני". עכ"ל. וע"ע ויען שמואל יט עמ' רא. דליתא].

יא. מי שיש לו ילדים קטנים ורוצה להאכילם קודם הלילה, מותר לו לחמם (בדרך מותרת) מבעוד יום בעבורם מהמאכלים שהכין לצורך סעודת הלילה, ואכן יאכילם מהם מבעוד יום, וממילא יוכל להשאיר התבשילים על גבי הפלטה או הפח, גם לצורך הלילה. ובלבד שיזהר שהחימום יהיה בתבשילים שאין בהם משום איסור בישול בשבת (כלומר שלא יהיה בהם רוטב האסור בחימום), ויניחם במקום שמותר להניח מאכלים לחימום בשבת. [משום "מחזה כמבשיל" וכד'. ואין בזה חשש הערמה, כיון שבאמת צריך לחמם התבשילים לצורך ילדיו הקטנים וכיו"ב בו ביום, ופשוט].

יב. וליתן התבשילים על פלטה "כבויה" שעתידה לדלוק בעוד זמן בתוך השבת. נראה ג"כ לאסור. דהוי הכנה ומנכרה מילתא. [ואין להביא ראיה ממה שהתיר מרן הראש"ל בשו"ת יביע אומר ח"י או"ח סימן כו, להתיר ליתן בשבת תבשיל של מרק מבושל כ"צ מע"ש, ע"ג פלאטה כשהיא כבויה, ותדלק לאחר שעה, דהוי גרמא וכי"ע. דאינו דומה. דהתם יש לצרף דעת ה"מתירים" בישול אח"כ בלח עם סברת המיקילים בגרמא לגמרי. ושפ"ד להקל. משא"כ בני"ד דהוא גרמא ב"איסור" הכנה, ומנ"ל להתיר בכה"ג. ונ"ל דהוא חמור טפי מסתם גרמא באיסור דרבנן, דאיסור הכנה ביכרא תליא מילתא, וגם יש בעצם ההנחה שם זילותא לשבת עצמה. ומה גם שדעת מו"ר הגר"צ אבא שאול זצוק"ל שמעיקרא אין להקל גם בגרמא דבישול אח"כ בלח. כבנדון היביע אומר. ובכלל גם לא ברירא דבכה"ג דסוף חמה לבא, חשיב גרמא. ואכמ"ל. אח"כ ראיתי שכ"כ בהלימו"ע עמ' נב הערה לב ובשו"ת תור"מ ח"א סימן עג, לאסור בני"ד ומשום זילותא דשבת או יו"ט. ע"ש. ויש מקילים בזה].

יג. מיהו להוציא בשבת מהמקפא בשר קפוא או עופות קפואים (לא מבושלים), ושאר דברים שאינם ראויים לאכילה כמו שהם, לצורך מוצ"ש, נ"ל דאסור. [ואף למי שמתיר לטלטלם ולא חשיבי מוקצה (ע"ן סי' שח סעי' לא), מ"מ הכא מינכרא מילתא שמכינים לצורך הלילה, דכל הרואה אותו מוציאם מההקפאה, מבין שלצורך הלילה הוא מוציאם, וברור לכל שאינו עומד לאכול מהם בו ביום, ויש בזה משום הכנה].

יד. מותר לטאטא את הבית (בבתים שלנו שהם מרוצפים), וכן ראוי לעשות מיד בסיום כל סעודה, כדי שלא יצטבר ליכלוך רב בבית. אבל אסור לשטוף את הריצפה בכל אופן, גם לא ע"י שפיכת מים וגריפתם ע"י מגב בלבד. [ואפילו ללא סחבה. וע"ן סי' שלו סעיפים ב-ג].

טו. מיהו אם התלכלך הבית במקום מסוים (נקודת) וכגון שנשפך שם משקה מתוק ודביק או שתינוק לכלך שם וכד', רשאי לשטוף אותו המקום, ואף ע"י שפיכת מים (כולל חומרי ניקוי) באותו מקום, וגריפתם ע"י מקל גומי וכף אשפה (ללא שימוש בסחבה), דהוי כגריף של רעי, שהתירו לסלקו. [הנה הגרש"ז אויירבך בשש"כ מהדו"ב פכ"ג בהע' ל כתב, ד'אפשר' שמתיר ליתן מים על מקום המלוכלך שבריצפה בלבד ולנגב באופן המותר, ואין זה בכלל איסור שטיפת הריצפה. ע"ש. וכ"א בשולחן שלמה סי' שלו ס"ק ז. ובספר חוט שני החמיר טפי דאפילו לשפוך מים על גריף של רעי, כדי לנקות את הריצפה אסור, משום דנחשב כהדחה. ע"ש. ולענ"ד גם מרן הראש"ל זצוק"ל בחזו"ע שבת ח"ד עמ' מט, לא התיר אלא לשפוך מעט מים על 'מקום הליכלוך' ולגורפם, אבל לא בכל הבית. וכן מדוקדק בלשון קדשו שכתב: אין מדיחין את קרקע הבית אפילו הוא מרוצף, אטו שאינו מרוצף, שמא יבא להשוות גומות, ומה שלא גזרו כן בכיבוד קרקע מרוצף, משום שהכיבוד הוא נחוץ יותר, ומ"מ אם ריצפת הבית נתלכלכה מותר לשפוך מים 'על מקום המלוכלך' ולגרוף המים ע"י מגב. עכ"ל. מוכח דלא התיר אלא במקום המלוכלך ותו לא. והבו דלא להוסיף עלה. ודו"ק ואכמ"ל].

טז. בחדרי השירותים של בתי הכנסת ומקומות ציבוריים שבהם מצטבר לכלוך רב במשך היוםמיים של השבת והיו"ט, ויש בדבר צורך גדול, וגם משום כבוד בריות, אפשר להקל לנקותם ע"י פועל עכו"ם. [ואם אי אפשר, יש מקום להקל גם ע"י ישראל, בשטיפה

וניגוב במקל גומי בלבד, ללא שימוש בסחבה וכד'].

יז. כל הפעולות האסורות משום הכנה אסור לעשותם עד שיגיע זמן צאת השבת (כמו בכל מוצ"ש, דהיינו צאת הכוכבים ועוד תוספת. שהוא כחצי שעה לאחר שקיעה"ח. או זמן ר"ת] ויאמרו "ברוך המבדיל בין קדש לקדש" או שיתפללו ערבית ויאמרו "ותודיענו" בתפילה.

* גם המחמירים להוציא השבת כשיטת ר"ת יכולים להקל בדברים שאיסורם משום 'הכנה', וכן בשאר דברים שאיסורם בשבת הוא מדרבנן ולא דאורייתא, כבר מזמן הגאונים.

* [ויש מקילים בשעת הדחק גדול לעשות דברים שאסורים משום הכנה בלבד, ואין בהם משום איסורי שבת, גם בזמן בין השמשות. (הליכות עולם ח"א עמ' שט ס"ק כט. וחזו"ע פסח עמ' רסח)].

יח. הכנה ע"י גוי. גם דבר שאסרו חכמים משום "הכנה" שייך בו איסור אמירה לגוי, ואסור לומר לו לעשותו, אלא א"כ במקום מצוה או צורך גדול או מקצת חולי. [משנ"ב שיט ס"ק סב. תנט ס"ק לח. ועוד. וספר הליכות שבת לידדי הרה"ג רבי גד יודי שליט"א פ"ט סעי' נח. ובספר הלכה ברורה לידדי הגאון רבי דוד יוסף שליט"א סי' שז ס"ק כ. ודלא כפמ"ג ודע"ת למהרש"ם. וע"ע הלכות המועדים גרוסמן יו"ט (פ"א סעי' יד)].

* מיהו אם הגוי עושה כן על דעת עצמו, לסיים מלאכתו וללכת, אין למחות בידו, שהרי יכול היה לעשות הדבר בהיתר אחר השבת, ומה שעושה בשבת הוא אדעתא דנפשיה. אבל אם עושה כן על מנת שיתפנה אחר השבת למלאכות אחרות, יש להחמיר. [הלכה ברורה שם].

יט. עבר ועשה דבר שאסור משום הכנה משבת ליו"ט, ואפילו עשה כן מזיד, לא נאסר הדבר שהכין בשימוש, שהרי אינו איסור מלאכה על החפץ, אלא הוא איסור התעסקות משבת לחול (או ליו"ט) שהוא איסור גברא. [הגרשז"א זצ"ל ב"מאור ישראל" (ח"א עמ' תסד או"ט) והגאון ר' נסים קרליץ שליט"א (חוט שני ח"ב עמ' מז או"י)].

פרק י"א: שאר ההכנות משבת ליו"ט

א. כדאי להקדים להתפלל מנחה [מנחה גדולה, או בשעה 3:00 לערך] כדי שיוכלו לקיים סעודה שלישית קודם תחילת שעה עשירית ביום [דהיינו שעה 4:00 לפי שעון קיץ], על מנת שיאכלו סעודת ליל יו"ט לתיאבון. [חזו"ע יו"ט עמ' צ].

ב. מי שאיחר מלסעוד סעודה ג' קודם תחילת שעה עשירית ביום, אפילו הכי לא יבטל סעודה ג' ח"ו, אלא יקיימנה גם מאוחר יותר, וישתדל לצמצם בה ככל האפשר, ויסתפק בכביצה פת [ע"ן שו"ע סי' רצא סעי' א, ובמשנ"ב ס"ק ב], וכזית תבשיל. [ע"ש סי' רמב במשנ"ב ס"ק ב. וסי' תקכט ס"ק ח ושעה"צ או"י]. [ע"ן חזו"ע יו"ט עמ' צ סעי' ב. ובחזו"ע פסח מהדו"ב עמ' רסד].

ג. מותר ללבוש בגד אחר בשבת (וכגון שהזיע מאד במשך היום) מבעוד יום, אע"פ שעיקר כוונתו לצורך הלילה או מחר וישתדל לא לאחר לבישתם סמוך לערב ממש. [ע"ן כה"ח סי' תקכט או"י כג. ובמקור חיים לבעל החו"י בסי' תקג. ובשלחן שלמה להגרשז"א סי' תקכט. ובאוחות שבת (פכ"ב סעי' קפב). ובן איש חי פרשת צו ע"ד. דיני ער"פ שחל בשבת].

ד. מותר לחזונים וכד' להכין בשבת את הקריאה בתורה של מחר וכד'. [כיון שידיעתו היא כבר מעכשיו. שלחן שלמה אויירבך שבת סימן ר"צ ס"ק א].

ה. מותר להתקלח [בצונן] ולטבול במקווה טהרה בשבת אע"פ שכוונתו לעשות כן לקראת היו"ט, ואין בזה משום "הכנה". ובלבד שיקפיד על כללי איסור רחיצה שיתבארו בהמשך.

ו. קודם שיצא מביתו לבית הכנסת יודיע ויסביר לנשים שאסור

להדליק הנרות או לעשות שאר מלאכות או הכנות לצורך החג, רק לאחר צאת השבת לגמרי. [כלומר לנוהגים כהגאונים - כחצי שעה לאחר השקיעה. ולנוהגים כר"ת עד שיגיע זמן ר"ת].

* **טוב שיאמר לבני הבית את שעת צאת השבת במדויק.**

פרק י"ב: מקלחת וטבילה מקווה בשבת או ביו"ט

א. מצד דיני הכנה, מותר לטבול בשבת [או ביו"ט א] לשם טהרה לקראת היו"ט שלמחרת [למי שנצרך, או לשם תוספת טהרה], ואין בזה משום 'הכנה' משבת ליו"ט. [ולדעת מרן הראש"ל הגר"ע יוסף זצ"ל, בשבת יטבול בצונן דווקא ולא בחמין. ולדעת מו"ר הגר"צ א"ש זצ"ל רשאי לטבול גם בשבת בחמין שבמקווה, ובלבד שלא ישעה שם להנאתו, אלא יטבול לטהרתו וייצא מיד].

ב. ידוע הדין שאסור לרחוץ כל גופו בשבת במים חמים [וגם פושרים שמרגיש בהם חמימות בכלל האיטור]. והוא משום 'גזירת הבלנין'. ואיסור זה קיים בין בחמין שהוחמו בערב שבת ובין שהוחמו בשבת [כולל דוד שמש]. בין במרחץ ובין מחוץ למרחץ [גם לא באמבטיה פרטית] הכל אסור. אבל רחיצה בצונן מותרת, ובלבד שיזהר שלא ישל באיסורים אחרים. [וכגון: שימוש בספוג רחצה, סחיטה, ניגוב השיער בנחת, ובעיקר צריך לדעת שאסור להסתרק אחר המקלחת בשום אופן]. ולכן אם ירצה להתקלח בשבת לקראת היו"ט או לשם התרעננות, בצונן, מותר. [ובני אשכנז נהגו להחמיר בזה, אם לא במקום צר].

ג. ברחיצה וטבילה ביו"ט ישנה הקלה מסויימת והיא: במרחץ עצמו השאירו חכמים את גזירת הבלנין על מקומה, ולכן אסור לרחוץ במרחץ בחמין [אפילו פניו ידיו ורגליו. חזון עובדיה יו"ט עמ' מב], אפילו אם הוחמו מערב יו"ט [ואפילו ע"י דוד שמש].

ד. מחוץ למרחץ, [ולדעת מרן הראש"ל הגר"ע יוסף זצוק"ל ה"ה גם באמבטיה ומקלחת פרטיים בבית] מותר לרחוץ את כל גופו בחמין שהוחמו מערב יו"ט, ולמעשה מתירין גם בחמין שהוחמו ביו"ט עצמו מאליהן [בדרך מותרת, וכגון ע"י דוד שמש. אבל בבוילר חשמלי או סולר או גז וכד', אסור. משום שבפתיחת הברז נכנסים מים חדישים לדוד ומתבשלים ביו"ט. והרי זה בגדר בישול לצורך רחיצת כל גופו, דאינו הנאה השווה לכל נפש, ואסור]. ולכן אפשר להתקלח ביו"ט במקלחת פרטית בבית במים של דוד שמש, ובלבד שיזהר מאד לא לעבור על איסורים אחרים תוך כדי הרחיצה, וכנ"ל. [עיי' חזון עובדיה יו"ט עמ' מא-מב. וע"ע אור לציון ח"ג פרק כא סעי' א. ע"ש. ודע דמה שהתירו לרחוץ ביו"ט בחמין שהוחמו מעיו"ט, הוא גם השנה שהוחמו המים בשבת [ע"י הדוד שמש], ואין לאסור בזה משום 'הכנה'. ואע"ג דגם הכנה בידי שמים אסורה משבת ליו"ט כמבואר בביצה דף ב' ע"ב ובמשני"ב ס"י תקצ"ק ס"ק יג. ובבה"ל שם ד"ה אפילו, משם הבי"ח. ועיי' בב"ח ס"י תקצ"ק וס"י תקצ"ק. מ"מ הכא הכל כבר היה בעולם מקודם, וראוי לשימוש. ועיי' הלכות המועדים פרק א ס"ח הע" 37 והע" 40. ואכמ"ל].

* **אם נרטיבה ריצפת המקלחת ממי הרחצה, מותר לגרוף את המים במגב גומי בלבד** [ולא סחבה] לפנותם. [וכתב הגאון רבי שלמה זלמן אויירבך בשש"כ (מהדו"ב פכ"ג הערה ל) דהיינו טעמא, דדווקא נתינת מים ע"ג הקרקע על מנת להדיח הוא דקרי דחיה, ולא אם גורר את המים שכבר נשפכו. ע"ש. וכ"כ הגר"י קרליץ שליט"א בספר חוט שני ח"א פ"א עמ' צז, והוסיף שכל זה כשמעביר את המים למקום הניקוז דרך מקום צר, אבל להעבירם דרך מקום רחב אסור, משום דבכה"ג נראה כהדחה, והכל לפי הענין. ע"כ. וכן הורה לנו מו"ר הגר"צ אבא שאול זצוק"ל, דאם התפוצץ צינור או תקלה אחרת ונשפכו מים בבית וכיו"ב, דמותר לגורפם במגב גומי בלבד, ולא חשיב כמדיח הקרקע, כיוון שכוונתו לסילוק המים ולא להדחת הקרקע. עכת"ד].

ה. טבילה במקווה טהרה ביו"ט עצמו, מותרת גם בחמין, כיון ש"בית הטבילה" לא נחשב כ"מרחץ" לענין זה. [כך הורני מרן

הראש"ל הגר"ע יוסף זצוק"ל וכן מתבאר בספרו חזון עובדיה ימים נוראים עמ' סא ושם סוף הערה יב. ע"ש. וכ"ש לדעת מו"ר הגר"צ א"ש זצ"ל דשרי, דאיהו ס"ל שאפילו בשבת מותר לטבול במקוה חם ממש, לשם טהרה ולצאת, ובלבד שלא ישעה במים לשם תענוג. וכ"ש ביו"ט].

פרק י"ג: צאת השבת וכניסת היו"ט וערבית דמוצ"ש

א. ודעת פוסקים רבים שאין להתפלל ערבית של יו"ט מבעוד יום בתוך השבת. [נהנה מרן השו"ע בסימן רצג סעיף ג כתב, מי שהוא אנוס כגון שצריך להחשיך על התחום לדבר מצוה, יכול להתפלל של מוצ"ש מפלג המנחה ולמעלה ולהבדיל מיד, אבל לא יברך על הנר וכן אסור בעשיית מלאכה עד צאת הכוכבים. ע"כ. ומשמע ממרן שאין לעשות כן לכתחילה אלא מתוך אונס. וכ"כ המשני"ב שם (ס"ק ט) דמ"מ כתבו האחרונים (מהרש"ל ב"ח מ"א וש"א) דאין לעשות כן דבבר תמוה הוא לרבים. גם שמא יבואו להקל במלאכה וכו'. ואף דבע"ש יש מקילין היינו משום דמצוה להוסיף מחול על הקודש משא"כ במוצ"ש. ע"ש. ועיי' גם בשו"ת יביע אומר ח"ו (יו"ד סי' לג). ודון מינה ואוקי באתרין. דהכא נמי אומר "הבדלה" בתפלתו שמוסיף "ותודיענו" בערבית של החג. ואין לעשות כן לכתחילה אלא במקום אונס או שעת הדחק. ועיי' בשש"כ ח"ב (פרק מז סעי' כג) שכתב, דבליל שני של ר"ה, או בליל יו"ט שני ש"ג, לא יקדש קידוש היום אלא אחרי צאת הכוכבים, אחרי תפילת ערבית, "וכן הדין בליל יו"ט שהוא מוצאי שבת". ובהערה ק"א ציין, דקדושת יו"ט ראשון היא דאורייתא. ושוב ציין לשו"ע ס"י רצג הני"ל. ולמטה אפרים ס"י תרכה בקצה המטה ס"ק מז. וציין לחוברת מוריה תשובה מהגרי"י וייס זצ"ל, דבשעת הדחק יש לסמוך על המקילים ולקדש מבעוד יום, חוץ מיו"ט שני של פסח ושל סוכות. וגדולה מזו שמע מהגרש"י אויירבך, דבשעת הדחק גדול, כגון לצורך זקן או חולה, יש לסמוך להקל גם ביו"ט שלאחר שבת ולקדש מבעו"י (בלי נר של הבדלה, ולא יעשה מלאכה), עיי' רמב"ם פכ"ט משבת הי"א. עכ"ל. ובאמת דלגבי תפילת ערבית דיו"ט שני, כתב הלבוש ס"י תפח, ששוהין בין מנחה למערב עד הלילה כדי שלא יעשו מלאכה מיו"ט ראשון ליו"ט שני מבעו"י. ע"ש. וכ"פ במטה אפרים ס"י תקצ"ט ס"ב מהך טעמא דהלבוש. וכ"כ הפוסקים שמשעת "ברכו" היו מתחילות הנשים לבשל ולעשות מלאכות. הרי שתפילת ערבית סימן להתחלת יו"ט שני והיתר מלאכת או"י משאר ההכנות ליו"ט שני. וכן נהגו להחמיר ברוב הקהילות בחו"ל. וכ"כ בלוח "עזרת תורה" ע"פ הגר"י העניקין זצ"ל. וכתבו האחרונים לבאר טעם הדין, בפרט למאי דקיי"ל דקדושת יו"ט ראשון דאורייתא, ואם יתפלל או יקדש ויקבל עליו קדושת יו"ט שני דרבנן, הרי זה זילול בקדושת יו"ט ראשון (וכע"י בטי"ז ס"י תפט ס"ק י'. ועיי' משני"ב שם ס"ק מג. ושעה"צ או"י מא). וכ"כ בספר יו"ט שני כהלכתו (פרק א הע" נט*) משם מרן הגר"י אלישיב זצ"ל (וכן הוא בספר קב ונקי סימן קסא). שאין נכון לקהילות בחו"ל להתפלל ערבית של יו"ט שני לפני צאה"כ כדרכם בלילי שבת ויו"ט, דכיון דאנו בקיאים בקיבועא דירחא, יוצא שהם מתפללים ערבית של יום שהוא בעצם חול מבעו"י של יו"ט. ואם היית רק שאלה של תפילה אכילה או קידוש היה מקום להקל, אבל כיון שיש בזה גם חשש שגם יעשה מלאכה אחר קבלתו יו"ט שני, והיא מלאכה שנעשית מיו"ט ל"חול" שבדאי אסור, ואין לנהוג כנ"ל. ורק במקום של שעה"ד כגון עבור חולים וכד' יש מקום לדון בזה. ע"ש. וכ"ש כשהוא שבת. ואכמ"ל יותר. ועיי' שו"ת שבט הלוי ח"ח ס"י קיט. ובשו"ת ברכת יהודה ברכה ח"ה (סימן כט) שכתב ג"כ להחמיר בזה].

ב. עם שקיעת החמה במוצ"ש אסור לאכול ולשתות כלום, עד שיבדילו על הכוס. [ואף דבכל מוצ"ש מותר לשתות מים (בלבד) קודם ההבדלה, הכא אסור משום דיש גם חובת קידוש עליו. ודע דגם קודם קידוש דיו"ט יש איסור טעימה. עיי' בחזו"ע יו"ט עמ' צב. ובאורך יותר בחזו"ע שבת ח"ב עמ' קנו. דאף ביו"ט יש דין איסור טעימה קודם הקידוש].

ג. אין היתר לעשות דברים האסורים בשבת ומותרים ביו"ט [מלאכות אוכל נפש], אלא בשני תנאים: (א) שיגיע זמן צאת השבת [לפי הגאונים שהוא כחצי שעה לאחר השקיעה, כולל התוספת. או לשיטת ר"ת]. (ב) שיבדיל בפיו, ע"י שיתפלל ערבית ויאמר "ותודיענו" בתפילה, או שיאמר בפיו "ברוך המבדיל בין קודש לקודש". וכך יש ללמד את הנשים לעשות. [וג"כ דברים האסורים משום רק "הכנה" בלבד, אין צריך שיאמרו ההבדלה בפיהם כדי לעשותו, ומספיק שיגיע זמן צאה"כ. עשו"ת מחזה אליהו ח"א (סימן נט או"י ד). ולענ"ד דבריו צ"ע וי"ל

ע"ד. ולכן גם בדברים האסורים משום הכנה יש לומר קודם עשייתן "ברוך המבדיל בין קודש לקודש". שו"ר שכ"כ להדיא באלף המגן (סי' תקצט ס"ק ה) דאף לצורך סידור השלחן צריך להבדיל. ועיין גם בא"ר (סי' רצט אוי"ב), ומשנ"ב שם (ס"ס"ק מ) ובשעה"צ (אוי"נד).

* [ויש מקילים להתיר איסורי "הכנה" בלבד כבר לאחר שקיעת החמה- בזמן בין השמשות, ויש לסמוך על זה במקום דחק וצורך גדול. חזו"ע פסח מהד"ב עמ' רסח].

ח. אם משתמשים בפתילת צמר גפן רגילה, ורוצים ביו"ט להגביה מעט הפתילה, להוסיף שמן ולהדליק שוב לנר שבת, רשאים לעשות כן, רק שיזהרו כשמגביהים הפתילה, שלא יבואו לידי סחיטה, אלא יגביהו בנחת ע"י קיסם שיניים או סיכה. [אסור לחתוך ראש הפתילה בעצמה בכלי, ורק מה שכבר נשרף בראש הפתילה מותר לחתכו (וכ"ש להסירו ביד). עיין שו"ע סי' תקיד סעי' י. וסעי' ד. ומשנ"ב ס"כ. וחזו"ע יו"ט עמ' סא סעי' כ].

ד. לאחר צאת השבת ואמירת ההבדלה בפה, רשאות הנשים לעשות כל המלאכות שאסורות בשבת ומותרות ביו"ט [מלאכות אוכל נפש]. ולכן יכולות להדליק הנרות של יו"ט (מאש מצויה), להדיח הכלים (בדרך מותרת, כבשבת), לערוך השולחן, לבשל ולחמם את האוכל וכיו"ב. ומ"מ אסורות באכילה ושתייה, עד שישמעו קידוש והבדלה על הכוס. [וני"ל דהכא גם בשתיית מים יש להזהר, כיוון שיש כאן גם חובת קידוש. ועיין בחזו"ע יו"ט עמ' צב. ובאורך יותר בחזו"ע שבת ח"ב עמ' קנו. דאף ביו"ט יש דין איסור אכילה קודם הקידוש].

ט. מי שמדליקה בנרות פראפין, ופתח הפמוט גדול מרוחב הנר, אסורה לחמם הנר ולהדביקו לפמוט [מ"מ סי' תקיד ס"ק ו. מ"ב שם ס"ק יח. וחזו"ע יו"ט עמ' סא], אלא צריכה להכין כאמור מערכת נרות מודבקים לפמוטים כבר מערב שבת, ע"מ שתוכל להדליק הנרות [מאש מצויה] במוצ"ש. וכן אם פתח הפמוט קטן מגודל הנר אסור למחוק ולגרד קצה הנר להתאימו לגודל הפמוט ביו"ט, ולכן יכינו סט נוסף מערב שבת כנ"ל.

פרק י"ד: סדר הדלקת נרות יו"ט ע"י האשה

א. תזהר האשה שלא תקדים להדליק הנרות רק לאחר צאת השבת (דהיינו כחצי שעה לאחר השקיעה לגאונים או בזמן ר"ת. כמנהגה תמיד), ואמירת "ברוך המבדיל בין קודש לקודש" או "ותודיענו", בערבית.

י. אם הנרות מתאימים לגודל הפמוט וצריך רק להניחם כך בפמוט [בלא לחמם את תחתיתם], מותר לעשות כן גם במוצאי שבת ולהדליקם [מאש מצויה].

ב. ההדלקה מאש מצויה (=מוכנה) מערב שבת.

יא. אם נסתם פתח הפמוט בשאריות הנר הקודם, מותר לסלק השאריות באמצעות כלי, ואין בכך משום 'מתקן מנא', כיון שדרכו בכך.

ג. קודם ההדלקה תברך: ברוך...להדליק נר של יום טוב. [ולא מזכירים שבת]. [שו"ע סי' רסג סעי' ה. ועיין שו"ת יחיה דעת ח"א סי' כז. וחזו"ע יו"ט עמ' סא סעי' כא].

יב. המשתמשים בנרונות אלומניום לצורך נר שבת ויו"ט. לכתחילה ישימו לב שלא לסלק בידים את כוסיות האלומניום שנשארו בצלחת או בפמוט מהנר שהדליקו לכבוד שבת, אלא יסלקום משם ע"י 'טלטול מן הצד' כלומר ע"י דבר אחר או ע"י נייעור מהצלחת וכנ"ל, משום דיש אומרים דאסורים משום מוקצה. [דס"ל דחשיבי כשברי כלי מתכות שדרך בני אדם לזרקם לבין הגרוטאות. עיין סי' שח סעי' יא. וכן ס"ל להגרשו"א והגר"י פישר זצוק"ל. ועיין גם בשו"ת שערי יושר חנינה ח"ג סי' סא]. ויוכלו גם שלא לגעת בכוסיות האלומיניום המשמשות כלל, אלא יניחו נרונות חדשות לידם באותה צלחת או מגש, וידליקו מאש מצויה.

ד. אם טענה ובירכה להדליק נר "של שבת", אם נזכרה תוך כדי דיבור (שיעור אמירת שלום עליו רב), תתקן מיד ותאמר: נר של יו"ט. ואם עבר כדי דיבור. אין צריכה לברך שוב, ויצאה ידי חובתה. [דיו"ט נמי איקרי שבת. שו"ת התעוררות תשובה ח"א סי' קיד. ועיין מהרש"ם בדעת תורה סימן תפח סעי' א מכמה מקומות בזה. וכן מסיק בשו"ת מגדנות אליהו (רובינשטיין ח"א סי' צו). ושו"ר שכ"פ די"י הגר"ד יוסף שליט"א בספר הלכה ברורה חט"ו סי' רסג ססעי' מז. ובאשרי האיש ח"ג פרק א' סעי' ט, כתב דלא יצאה י"ח וצריכה לחזור ולברך].

יג. מקום ההדלקה. אשה שמדליקה נר היו"ט במקום שאור החשמל דולק ומאיר יפה וכמו שמצוי בדרך כלל שהאור דולק כבר מערב שבת, נכנסת לשאלה גדולה ביחס לברכה [כיון דחשיב כתוספת אורה ואף גרוע מכך, דבדרך כלל אין אור הנר משפיע כלל בכה"ג]. ולכן יעצו כמה פוסקים שאם יש שעון שבת שאפשר לכוונו מערב שבת באופן שיכבה האור בשעת ההדלקה במוצאי שבת (שהוא יו"ט), ושוב ידלק מאליו לאחר מכן, כך שבשעת ההדלקה המקום יהיה חשוך קצת, כן ראוי לעשות. אך אם הדבר לא מתאפשר [כגון שאין להם שעון שבת או שיש קושי גדול שיהיה האור כבוי במשך כחצי שעה (לאחר צאה"כ), גם בכניסת השבת וגם אח"כ במוצאי שבת], אם אפשר שתדליק את נר היו"ט במקום חשוך כגון בפניה מסויימת במטבח שאינה מוארת כ"כ או בחדר אחר שהוא שימושי להם [שנכנסים ויוצאים בו תדיר. ואין סכנה להדליק שם!] עדיף שתדליק שם ותברך. אך אם אי אפשר בכל זה, נהגו להדליק כדרכם בברכה,

ה. תזהר שלא לכבות הגפרור או הנר בסיום ההדלקה, אלא תניחם בנחת במקום שיכבו מאליהם. ואסור לזרקם לכיור רטוב וכד'.

יד. אשה שמדליקה הנרות בשמן, תקפיד שלא להוציא כדרכה את שאריות הפתילה שנשארו בכוסית מאתמול [דחשיבי כ"שברי פתילה" שהם מוקצה מחמת גופו ואסורים בטלטול. ועיין היטב בספר אורח דוד בהר"ן סימן רכב]. אלא תוציאם בשינוי. ולכן ממולץ להוציא את שאריות הפתילה של אתמול ע"י 'ידית' הכפית וכד' [שהו נקרא 'טלטול מן הצד' ולצורך דבר המותר, דהיינו שימוש בכוסית להדלקה חדשה, דמותר] ואז תמלא שמן בכוסית, תניח פתילה חדשה, ותדליק מאש מצויה.

ו. אשה שמדליקה הנרות בשמן, תקפיד שלא להוציא כדרכה את שאריות הפתילה שנשארו בכוסית מאתמול [דחשיבי כ"שברי פתילה" שהם מוקצה מחמת גופו ואסורים בטלטול. ועיין היטב בספר אורח דוד בהר"ן סימן רכב]. אלא תוציאם בשינוי. ולכן ממולץ להוציא את שאריות הפתילה של אתמול ע"י 'ידית' הכפית וכד' [שהו נקרא 'טלטול מן הצד' ולצורך דבר המותר, דהיינו שימוש בכוסית להדלקה חדשה, דמותר] ואז תמלא שמן בכוסית, תניח פתילה חדשה, ותדליק מאש מצויה.

* גם מי שמטלטלת הכוסית כולה עם שיירי הפתילה מאתמול ותנער הפתילה לאשפה, מבלי להוציאה בידיים, יש לה על מי לסמוך. [דנחלקו הפוסקים אם יש דין 'בסיס' בכה"ג, ובפרט בכלי המיוחד לכך. וסד"ר לקולא].

ז. אם מדליקה בשמן והפתילה מונחת בתוך צינורית נחושת ארוכה, אם תוכל תכין מערב שבת סט נוסף של פתילות מוכנות בתוך צינורית נוספת, וביו"ט תנער החוצה הצינורית הישנה עם הפתילה שבתוכה, ותניח בכוסית הצינורית (עם הפתילה) המוכנים מאתמול. ודרך זו עדיפה. ואם לאו, תגביה הכוסית ותנער הצינורית החוצה עם הפתילה הישנה, תנער הפתילה השרופה

טעם השפיכה כתב הרמ"א סי' רצו סי"א שהוא לסימן ברכה בתחילת השבוע, ועכשיו שהוא יו"ט ואסור בהרוחת שכן, אם יעשה כן הו"ל בזיון בקדושת היו"ט. ע"כ. וכן הוא בשלחן שלמה פסח פ"ט הע' 157. וכ"פ בספר הלכה של פסח שער ט פ"ז סעי' עט].

ה. מנהג הספרדים שאומרים סדר היקנה"ז מעומד כמו בכל קידוש. [ולבסוף יושב ושונה היין]. [עין כה"ח סימן רעא או סב. וכתב כה"ח (סי' תעג או כ) שלנוהגים להבדיל בישיבה בכל השנה, אם חל מוצ"ש ביו"ט אומרים יקנה"ז הכל בעמידה. ע"ש. וכ"פ מרן הראש"ל בחזון עובדיה פסח הגדש"פ עמ"ק. ובהערה ח"ד"ה והנה].

ו. יום טוב שחל במוצ"ש, ויש לפניו קידוש והבדלה, יקנה"ז, ואין לו יין, כיון שאין מבדילין על הפת, יש להבדיל ולקדש על שכן שהוא חמר מדינה (כמו בירה לבנה או משקה חריף כמו ארק או קוניאק וכד'). [וכדעת מרן בסימן רצו סעי' ב ב"א בתרא. וכ"פ בחזון עובדיה שבת ח"ב עמ' תיד סעי' ז. ע"ש שהאריך].

ז. נר ההבדלה: מצווה לברך על אבוקה [נר עם שתי פתילות או יותר, ששלהבתם מחוברת].

ח. מי שהכין חתיכה מהנר הקלוע מודבק בצלחת זכוכית מערב שבת, יניחנו לפניו וידליקנו מאש מצויה כדי לברך עליו ברכת מאורי האש.

ט. אין מברכין אלא על נר העשוי להאיר [שו"ע סי' רח"צ סעי' יא-יב]. אבל אם הודלק מעיקרא למטרה אחרת, אין מברכין עליו. ולכן, נר שהודלק למצוה (כגון לנר חנוכה וכד'), לכבוד, או כדי ליהנות מחומו, וכגון שהדליקו לצורך בישול, אין מברכין עליו [שש"כ פס"א סעי' כז]. וכן אין מברכין על נר שהודלק לעילוי נשמת הנפטרים. [משנ"ב רח"צ ס"ק ל].

י. גם נר שהודלק לכבוד, לעילוי נשמה, לצורכי אש או חום וכד' וי"ג"ס למטרת אור, (כלומר לשתי מטרות), אין לברך עליו במוצ"ש. [סי' רחצ סעי' יא בה"ל ד"ה נר. ושש"כ פרק סא סעי' כז]. ונר שהודלק מעיקרו לכבוד או לצורכי אש וכד', ועתה מחליט להשתמש בו לצורך אורה בלבד, ג"כ לא יוכל לברך עליו. [הנה הבה"ל בסי' רחצ סעי' יא ד"ה נר. הסתפק בזה. ומסיק לבסוף דבכה"ג יכנס ויחזור להדליק לשם אורה. ע"ש. וכ"פ בשש"כ פרק סא סעי' כז. ולפ"ז בני"ד דאיירי במוצ"ש שהוא יו"ט שאינו ראוי לכבותו, לא יוכל לברך עליו. ובפרט דקי"ל סב"ל. שו"ר שהגאון הגדול רבי משה לוי זצ"ל בספרו הנפלא ברכת ה' חיד פרק ד סעי' כג או"א והערה 88 הביא מספר המאורות (ברכות נג). דאפילו אם הדליק הנר כדי להשתמש בו לשימושים אחרים, ולא כדי להאיר בלבד, מ"מ אם אח"כ ייחדו אותו להאיר בלבד מברכים עליו. ושכן מוכח מלשון תרי"ב ברכות שם. והעיר על המשני"ב בה"ל דאילו היה רואה דברי ספר המאורות לא היה מחמיר בזה. וכ"פ מדנפשיה הפתח הדביר (סי' חצ"ר או"ו) והובא בכה"ח שם או"ס. עכ"ל הברכ"ה. וכעת צל"ע].

יא. לברך ברכת מאורי האש על ה'נר נשמה' שהדליקו לצורך 'אש מצויה' – אסור. [גם משום שהוא שקוע בעומק הכוסית והוי כנר בעששית. וגם משום שהודלק לשם אש ולא לשם אור. וכדלעיל במקורות ההלכה הקודמת].

יב. לברך ברכת הנר על הנר שהדליקה האשה לנר יום טוב. יש מי שאוסר, (ציץ אליעזר ח"י"ד סי' מב אות ב) אולם דעת מו"ר הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל להתיר. (כן דעת מו"ר הגר"צ א"ש הביא דבריו בספר ברוך שאמר על יו"ט פרק יא סי' יט) וכן עיקר. ומ"מ אם הנר נמצא בקופסת זכוכית, א"א לברך עליו ברכת מאורי האש, דהוי נר בעששית, ולכן יפתח את מחיצת הזכוכית או יוציא הנר החוצה, יברך עליו, ולאחר מכן יחזירו למקומו. [דאין חשש מוקצה בנר דולק ביום טוב].

יג. אפשר גם להדליק נרונים אלומניום רגילה [מאש מצויה] ולברך עליה.

ע"י שעון חשמלי באופן שיכבה את אור החשמל קודם ההדלקה לכבוד שבת, ואח"כ יודלק שוב החשמל ע"י השעון. והביא גם מהשש"כ (פי' כח הע' קפח) בשם הגרשז"א שצ"ע ביו"ט שחל בע"ש, שהיה החשמל דלוק מבעו"י באמצעות שעון שבת, והבית מלא אור, איך מדליקים נרות שבת, ויש להדר להדליק הנרות קודם שנדלק החשמל. וצ"ע. וע"ש עוד. ועיין גם בספר שבות יצחק דרז"י (ח"ח דיני נר שבת פרק ו סעי' ה ואילך) שהאריך בזה טובא מדברי מרן הגר"ש אלישיב [שליט"א] זצ"ל ועוד גדולים שנתחבטו בזה טובא ע"ש. וע"י גם בספר מעדא"ש ח"ג דיני נ"ש סימן לה. ועוד. ודע דמכללן של דברים למדנו דאורחת שמתארחת אצל בעה"ב ואין להם חדר מיוחד לעצמם או שאין חיובם בנר שבת ברור, אינה רשאית להדליק בכל זאת נר יו"ט ליד בעלת הבית כביכול "לחומרא", שנכנסת בזה לחשש גדול שמדליקה נר של בטלה, שאינו לצורך, ביו"ט. והשתא על בעלת הבית עצמה אין בידינו טעם מספיק למה היא מדלקת בכה"ג. על האורחת עאכו"כ. וצ"ע].

יד. גם מי שמקפיד בכל ערב שבת ויו"ט 'להבהב' הפתילה לפני שאשתו מדלקת הנרות, יזהר מאד שלא לעשות כן במוצאי שבת זה, שהוא יום טוב, שכן יעבור חלילה על איסורי הדלקה וכיבוי האסורים ביו"ט. ויסתפק בכה"ג בהכנת הנרות על מקומם ובנתינת השמן והפתילות בהם. והיה זה שכרו.

פרק ט"ו: ערבית בליל יו"ט שני

א. מתפללין ערבית של יו"ט (ולא מזכיר בה שבת, כמובן). ומוסיף לומר בה "ותודיענו" להבדלה בתפילה.

ב. אין צריך לעמוד בשעת אמירת הקדיש וברכו, כיון שהוא יו"ט ולא שבת. [ע"פ בא"ח וירא או"ג. וכ"כ להדיא בית השואבה דינים לתפילת ערבית של יו"ט ס"ג].

פרק ט"ז: סדר ליל יו"ט שני (וכשהל במוצא"ש)

סדר הקידוש וההבדלה [יקנה"ז]

א. במוצאי שבת זו חלה עלינו חובת קידוש - מצד היו"ט הנכנס, וחובת הבדלה – מצד השבת היוצאת. חז"ל תקנו לנו סדר קידוש והבדלה משולבים יחד וסימנם: יקנה"ז. [דהיינו: י י"ן=בורא פרי הגפן. קי קידוש= מקדש ישראל והזמנים. נ"ו=נר= בורא מאורי האש. ה' הבדלה=המבדיל בין קדש לקדש. ז' זמן= שהחיינו].

ב. אין מברכים על הבשמים בהבדלה של מוצ"ש זה.

ג. טעה וברך על הבשמים, בדיעבד אין הברכה הפסק, וימשיך הסדר כרגיל. [שש"כ פס"ה הע' מט משם הגרשז"א].

ד. לוקח כוס היין [או מיץ ענבים] בידו ואומר סדר הקידוש וההבדלה, כמובא במחזורים.

*הנוהגים להטיף ג' טיפות מים בין הקידוש בכל שבת ויו"ט (וכדעת רבותינו המקובלים), ינהגו כן גם במוצ"ש זו. [כ"כ בשו"ת שמן אפרסמון (ח"א סי' ה), שעמד וימודד ארץ בכוס של יקנה"ז אם דינו ככוס של הבדלה או ככוס של קידוש. וחקר גם בזה אם יש למזוג כוס הקידוש בג' טיפין כמו בכל קידוש על היין, או"י אין למזוגו וכמו בהבדלה. והעלה שימזוג בג' טיפין כמו בכל קידוש. ע"ש. והב"ד רבינו הראש"ל בילקוט יוסף שבת כרך א ח"ד מהדורת תשע"ג עמ' תשעה. ע"ש. וקצת צ"ע ממה שפסק מרן הגרע"י זצ"ל בחזו"ע שבת ח"ב עמ' תיד ס"ז דביקנה"ז ואין לו יין, יעשהו על חמר מדינה ולא על הפת, ומשמע דהבדלה עיקר. וי"ל].

*במוצאי שבת זו אין צריך למלא הכוס על גדותיו כדי שישפך ממנו, כמו בכל מוצאי שבת (שעושים כן לסימן ברכה. מ"ב סי' רצו ס"ק ה) בכל מוצ"ש. [שש"כ פרק סב הע' כו משם הגרשז"א. וטעמו שהרי

ויבא", ואם הרגיש בטעותו לאחר שחתם "בונה ירושלים" יאמר שם ברכת 'אשר נתן' בשם ומלכות. אבל אם סיים ברכת המזון, בדיעבד אין מחזירין אותו, דסב"ל אפילו נגד מרן. [חזון עובדיה יוי"ט עמ' שז. וביע אומר ח"ט או"ח סי' מז ובמילואים שם].

פרק י"ח: דיני תקיעת השופר

א. תקיעת שופר ביום שני דר"ה היא מדרבנן [ואפילו כשחל יו"ט אי בשבת ולא תקעו בו בשופר].

ב. הנהגים לחוש ולתקוע בסיום התפילה תקיעות לשיטת רש"י [ולדעת מו"ר הגר"צ א"ש כד ראוי לעשות. דבשו"ע אין הכרע ברור בין השיטות], גם ביום השני שהוא דרבנן ראוי לחוש ולתקוע גם כשיטת רש"י. ועכ"פ אי"צ לתקוע תשר"ת שוב, כיון שכבר יצאו בהם גם בשיטת הרשב"א ודו"ק. [עין שו"ת אור לציון ח"ד פ"ה סעי' כ].

ג. שהחיינו. אם חל יום הראשון בשבת אומרים שהחיינו בשופר ביום השני. [שו"ע סימן תר ס"ג. וברמ"א: וי"א לאמרו אפילו אם חל יום ראשון בחול, וכן המנהג במדינות אלו. ע"כ].

ד. התקוע לזקן או לחולה, מברך, אך אינו תוקע לו אלא שלושים קולות ותו לא.

ה. תקיעת שופר לנשים. נשים פטורות ממצות שופר משום שהיא מצות עשה שהזמן גרמה. [אור לציון ח"ד פ"ה סעי' יז].

ו. מיהו אם רצו לקיימה מקבלות שכר ותבא עליהן ברכה. [כמי שאינו מצווה ועושה. ונשים רבות קיבלו על עצמן לשמוע קול שופר].

ז. לדעת מרן השו"ע, גם אשה שמקיימת מצות שופר אינה רשאית לברך עליה, ככל מ"ע שהזמן גרמה. וכן אין הגברים רשאים לברך בשבילה. [וכן העלה בשו"ת יביע אומר ח"א או"ח סימן לט-מב באורך וברוחב. וכ"פ הגאון הנאמ"ן ס"ט בעלון בית נאמן 30 סעי' לה. ודע דאף לדעת הבן איש חי שכי' שנהגו הנשים בבגד לברך על הלולב, הכא במצות שופר כתב הוא עצמו בפרשת ניצבים, שהנשים לא יברכו].

ח. נשים שהורגלו לשמוע שופר בכל שנה, והשנה מסיבות מסוימות אינן יכולות לשמוע תקיעת שופר, אינן צריכות לעשות "התרת נדרים" על מנהגן, מאחר ובכוונתן להמשיך במנהגן הטוב בשנים הבאות בס"ד.

ט. לא יפסיק בדיבור שאינו מעניין התקיעות מתקיעות דמיושב עד סוף תקיעות דמעומד. [שו"ע סימן תקצב ס"ג].

י. ברכת "אשר יצר" בין התקיעות. מי שנצרך לברך ברכת 'אשר יצר' בין התקיעות, רשאי לעשות, ואין צורך להמתין עד לסוף התקיעות. חדא דיעבור זמנה, ועוד דיש חשש שישכחנה לגמרי, ולכן יברך בין הפרקים. [חזון עובדיה עמ' קלח. וכ"פ הנאמ"ן ס"ט בעלון בית נאמן מס' 30 סעי' לא-לד].

יא. וידוי בין סדרי התקיעות. יש מתירין להתוודות בין סדרי התקיעות. [כן ס"ל לרבינו האר"י ז"ל ולשיטתו אף צריך לעשות, כי זהו זמנו ומקומו. והכי ס"ל לרב בן איש חי (פרשת נצבים סעי' יג) ושאר המקובלים. וכן ס"ל למו"ר הגר"צ א"ש זצ"ל וראה גם בשו"ת אור לציון ח"ד פרק ה תשובה ז'. וכן דעת מרן ראש הישיבה הנאמ"ן ס"ט בשו"ת בית נאמן ח"א סימן לו והאר"ק שם בראיות לדחות טענות האוסרים. ע"ש. וכן איתא בעלון בית נאמן עלון 30 סעי' טז-כד. ושכן ס"ל למר אביו הגה"ק איש מצליח הי"ד. וכ"ד הגר"ש אלישיב שבשו"ת יבי"א ח"ג סימנים לב-לד] ויש אוסרים להתוודות בפה תוך סדרי התקיעות מחשש הפסק וברכה לבטלה [כן ס"ל למרן הראש"ל רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל והאר"ק בזה בשו"ת יביע אומר ח"א סימן לו וחלק ג סימנים לב-לד. ובחזון עובדיה ימ"נ עמ' קלה ובעוד כמה דוכתי מפי ספרים ומפי סופרים. ע"ש]. והנכון שהש"צ יכריז שלא להתוודות בפה בין הסדרים, אלא יעשה הפסקה קצרה בין

יד. אע"פ שאפשר לברך גם על שני גפרורים שהודלקו מאש מצויה, לא ממוּלץ לעשות כן, כיון שקרוב לודאי שיכשילו את המחזיק בגפרורים בכיבוי הגפרורים.

טו. אסור לכבות את נר ההבדלה.

טז. בברכת ההבדלה שבסדר יקנה"ז, חותם "המבדיל בין קודש לקדש". [אע"פ שבתחילת הברכה מזכיר המבדיל בין קדש "לחול"י].

* **טעה וחתם המבדיל בין קדש 'לחול'.** יחזור ויתקן עצמו מיד (תוך כדי דיבור) ויאמר: המבדיל בין קדש לקדש. עבר כדי דיבור, י"א דלא יצא י"ח דהוי משנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות, וצריך לחזור על ברכת ההבדלה. [שש"כ פס"ב סעי' כא ועוד, הובאו בשו"ת רבבות אפרים ח"ב ס"י קמה, וח"ו ס"י קעו]. וי"א שיצא י"ח, דסוף סוף יו"ט כחול חשיב ביחס לשבת החמורה. וכן עיקר [כן דעת מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל דיצא, ומו"ר הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל, ומרן הראש"ל הגר"ע יוסף זצוק"ל. חזו"ע פסח עמ' ערב. ובהגדה עמ' כט. וכן עיקר. וכ"ש דסב"ל].

יז. בסיום סדר הקידוש וההבדלה, מברך ברכת שהחיינו, ויושב ושותה מהכוס.

יח. נהגו המסובים לטעום מכוס הקידוש לחיבוב מצוה, כולל הנשים [אע"פ שיש בו גם הבדלה. שש"כ פרק סב סעי' טז. ועוד].

יט. אם אין לו יין [או מיץ ענבים] ליקנה"ז. י"א שיעשהו על הפת. וי"א שיעשהו על השיכר כגון בירה לבנה וכד', וכן עיקר. [מרן הגר"ע זצוק"ל בספר חזון עובדיה שבת ח"ב עמ' תיד. דכיון שאין מבדילין על הפת יש לעשות היקנה"ז על השכר].

כ. שכח ולא אמר נוסח ההבדלה כלל בקידוש, חייב עדיין בהבדלה. ובכל זמן שיזכור, יקח כוס יין בידו ויברך על הנר ברכת מאורי האש, ויאמר נוסח ההבדלה [מיקנה"ז] ויחתום "המבדיל בין קדש לקדש". ולא יחזור לברך שהחיינו. ולגבי ברכת "בורא פרי הגפן", אם דרכו לשתות יין בסעודה ועדיין לא הסיח דעתו, אינו חוזר לברך הגפן. ואם אין דרכו לשתות יין בסעודה או שהסיח דעתו מהיין [וכ"ש אם כבר סיים סעודתו, וברך ברהמ"ז] - חוזר ומברך גם ברכת הגפן בתחילת ההבדלה.

כא. ואם לא בירך על נר ההבדלה בשעת ההבדלה, מברך עליו במשך כל ליל מוצאי שבת בלבד, ולא יותר. ואפילו אם ישן כבר שנת קבע על מטתו. [שו"ע סימן רצט סעי' ו ומשנ"ב שם ס"ק יח. ומשנ"ב סימן רחצ ס"ק וי. וסוף זמנו הוא לכאורה בעמוד השחר של יום ראשון. ואע"פ שבא"א בוטאשטש סימן רצט צידד לומר דגם לאחר עמוד השחר אפשר לברך עד לזמן "משיכיר", כיון שיש עדיין הנאה מהאור. ע"ש. וע"ע בשו"ת יביע אומר ח"ה סימן לו שכתב כיו"ב לגבי ברכת הלבנה, דגם לאחר שעלה עמוה"ש, כל שעדיין נהנה מזריחתה ולא האיר המזרח, רשאי לברך. ע"ש מ"מ נראה דהכא לא תלי רק אם אפשר ליהנות מאורו או לא. אלא "זמנו" הוא עד סוף ליל מוצאי"ש. ובעמוד השחר עבר זמנו. ומה מועיל יכול לקיים "תנא"י המצוה כשעבר עיקר זמנה של המצוה. ודו"ק. ומש"כ דאפילו ישן שנת קבע. כ"כ באשל אברהם שם].

פרק י"ז: סעודת יו"ט

א. חייב אדם לאכול פת בסעודות יום טוב בלילה וביום. ולבצוע על לחם משנה.

ב. טוב שיוסיף איזה תבשיל בסעודה זו לכבוד סעודה רביעית. [מהרח"פ בחיים לראש על הגש"פ שלחן עורך סעי' א].

ג. יקפיד מאד לומר יעלה ויבא בברכת המזון, דלדעת מרן השו"ע [סימן קפח סעי' ו] אם לא אמרו חוזר. מיהו למעשה, אם נזכר מיד כשאמר "ברוך אתה ה'" [לפני שיחתום "בונה ירושלים"], יסיים "למדני חוקיך", שיראה כאומר פסוק, ויחזור לומר "יעלה

הלכה כר"ת ושמא ביהש"מ עצמו יום הוא. וכיון שהיא מצוה דאורייתא מהני בה ס"ס להתיר לברך כדאיתא בתה"ד (שהובא בב"י ובשו"ע סימן תפט). וכ"פ בני"ד בחזון עובדיה ימים נוראים עמי קמג. ע"פ משי"כ ביביע אומר ח"ו יו"ד סי' כג או' ד. ושו"ת יחו"ד (ססי' ז. וססי' מ) וטה"ב ח"ב. ע"ש. וכ"כ בשו"ת יביע אומר ח"ט או"ח סימן פא או' יד. בהערותיו לספר מועד לכל חי למהרח"פ, שכתב דקהל שבא להם שופר רק בבין השמשות של יום ראשון של ר"ה מברכים עליו. ורבינו לפל"ק בדב"ק וסוף דבר העלה דמ"מ בביהש"מ דידן יש לברך, ע"פ הגי' ספיקות הני"ל. והוסיף עוד: ושמא הלכה כמי שאומר שבספק דאורייתא מברכים על המצות. ומכיון שיש כאן ס"ס במצוה דאורייתא יש לברך. ע"ש. מיהו עיין במשנ"ב סימן תקפח ס"ק א שכי' דאם נמשך שלא שמע עד בין השמשות, יתקע בלא ברכה. וצ"ע למ"ב בסימן סז ס"ק א. ושכן מצדד בפמ"ג דאפילו ביום א יתקע בלא ברכה. ע"ש].

טז. בכה"ג בביהש"מ של היום השני שהוא מדרבנן. אם לא שמע שופר עד לבין השמשות של היום השני שהוא מדרבנן. ישמע השופר בבין השמשות, אך לא יברך על התקיעות. [כך משמע מדברי הפוסקים האמורים לעיל. וכן מהטעמים ונימוקים האמורים לעיל. ואעיקרא כיון שבין השמשות ספק יום ספק לילה והתקיעה ביום השני היא מדרבנן. ספיקה דרבנן לקולא. ואע"פ שיש כאן ג"כ ס"ס כאומר, מ"מ לא מצונו שספיקות דביהש"מ יועילו להתיר לברך או לשאר מילי. וגם מרן הראש"ל רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל שהיה רגיל בספקי ספקות וכד', מעולם לא צירף ס"ס דביהש"מ וכה"ג, וגם לא שיטת ר"י, אם לא שהיה עוד צד חזק לחיוב. ובפרט דאין כאן חזקת חיוב וכמ"ש המשנ"ב בסימן סז ס"ק א. דלאחר שקיעה"ח תו תקעה חזקת החיוב. ואע"פ שהוא ס"ס במצוה (ועיין יביע אומר ח"י או"ח סימן כ. סוף הדיבור הראשון). מ"מ כיון דהכא הס"ס הוא לגבי זמן ביהש"מ (ולא בגוף המצוה) לא מהני לן. תדע דאי לא תימא הכי בא ונתיר כל השבותיים דרבנן בכניסת שבת דידן. וזה לא שמענו מעולם. וכן משמע מלשון המ"ב בסימן תקפח ס"ק א, דיתקע אבל בלא ברכה. והיו שתמהו עליו בזה דלמה יתקע בכלל, הא קי"ל סד"ר לקולא. וכן ממאי דמשמע מנייה בסימן תר ס"ק ז, דגם ביום השני יתקע אבל בלא ברכה. אמאי. וכתבו ליישב, דב"מ סימן תקפה ס"ק ה, כ', דמי שמשופק ביום השני אם שמע קול שופר, א"צ לתקוע ומשום ספק דרבנן לקולא, ולפ"ז לכאורה ה"ה אם לא תקע עד ביהש"מ דיום ב', דספק אם יש עחיו חיוב כעת, והיה צ"ל שלא יתקע, אמנם בסימן קס ס"ק נא, כ' המ"ב עצמו בדעת היש מי שאומר בשו"ע שם (סעי' יא) שאף בספק דרבנן, אם נתן לקיים המצוה בקלות, יש לקיימה מספק. ע"ש ודו"ק].

יז. כתב השו"ע (סימן תקפז ס"א): התוקע בתוך הבור או בתוך מערה, אותם העומדים בתוך הבור והמערה יצאו, והעומדים בחוץ, אם קול שופר שמעו יצאו, ואם קול הברה שמעו לא יצאו. ע"כ. ולפי זה אם תקעו בשופר במבנה שקוע באדמה, במקלט, בונקר צבאי וכד' [אור לציון ח"ד פרק ה סעי' יד. ע"ש. ויל"ע בבתי כנסת שיש להם "כיפה" במרכז ביהכ"נ שכידוע הכיפה מפזרת את הקול בצורה. וכמה פעמים קרה שאדם דיבר או עשה קול או רעש בצד אחד של הכיפה והקול נשמע מאידך גיסא, בצורה מפליאה, עד שהתבלבלו השומעים ולא ידעו מהיכן בא הקול. מיהו פוק חזי מאי עמא דבר, ובכל בתי הכנסת בארצות המזרח, ובמערב, היו כיפות במרכז בית הכנסת ותקעו שם בשופר גדולי עולם, ובפניהם, לא אמרו דבר. ש"מ דהוא כשר ואין בו פקפוק. וכיו"ב מצאתי שכתב הר"ג קרליץ זצ"ל (חוט שני ר"ה פ"ג ס"ק ט) על בית הכנסת שיש בו תקרה המפזרת את גלי הקול, שאם נשמע בו קולו הטבעי של השופר, הרי זה כשר. עוד כתב (שם) על בתי כנסיות שיש בהם כעין צינורות וארובות המעבירים את הקול לקומות אחרות או למעברים נפרדים מבית הכנסת. שיש לבדוק אם נשמע שם קול שופר בלבד או קול הברה. ע"ש. כמו כן יזהרו אם תוקעים בין כמה בנינים סמוכים, שלפעמים אם הבנינים גבוהים נשמע קול הברה ביניהם. וה"ה בחדרי המדרגות. וטוב שיבדקו הדבר עוד קודם ר"ה].

יח. שמיעה ע"י מכשיר שמיעה. נחלקו האחרונים אם כשר או פסול. ויש להתמיר שכבדי שמיעה יסירו המכשיר מאזנם בשעת התקיעות, ויעמדו קרוב לתוקע כדי שישמעו התקיעה היטב. או שיתקעו בעצמם. [הנה בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ב סי' עב) כ' שהרי הוא קול הברה. וכ"כ בשו"ת פני מבין (סי' קג או' ב). מאידך בשו"ת אג"מ (ח"ב מאו"ח סי' קח) כ' ששמיעה כזו פסולה משום שמכשירים אלו לא מ,

סדרי התקיעות, כדי שיוכלו הציבור להתוודות בליבם (בהרהור בלבד). ויצאו י"ח כולם. [דהא תשובה מהני אפילו בהרהור הלב כדמוכח מכמה דוכתי. ורחמנא ליבא בעיל].

יב. בקשות ותפילות. ישנם עמי ארצות שחושבים שבהיות ושעת התקיעה היא שעת רצון, מתפללים ומבקשים בקשות, על עצמם ועל משפחתם, בשעת התקיעות. וטעות היא בידם. דבשעת התקיעות צריכים להיות קשובים לתקיעות ולכוון לצאת ידי חובה. ואסורים לדבר. [פשוט].

יג. כוונה להוציא ידי חובה. יכוון התוקע [ויאמר בפיו] שמתכוון להוציא י"ח את כל השומע קולו. כדי שכל השומעים יצאו י"ח. ובפרט השנה שמחמת המגיפה רח"ל, ישנם רבים השומעים קול השופר כאשר הם ספונים וטמונים בתוך ביתם. ושומעים מהחלונות ומהמרפסות וכד', בעוד שאין פניהם נראים לתוקע. [שו"ע סימן תקפט ס"ט. מי שתקע ונתכון להוציא כל השומע תקיעתו, ושמע השומע ותכון לצאת י"ח, אע"פ שאין התוקע מתכון לפלוני זה ששמע תקיעתו ואינו יודעו, יצא, שהרי נתכון להוציא לכל מי שישמענו. לפיכך מי שהיה מהלך בדרך או יושב בתוך ביתו ושמע תקיעות משי"צ, יצא אם נתכוון לצאת, שהרי ש"צ מתכון להוציא את הרבים ידי חובתם. עכ"ל].

יד. לכתחילה יקפיד לשמוע השופר במקום נקי. ומ"מ השנה שבעוה"ר (מחמת המגיפה רח"ל) יצטרכו כנראה לעשות מניינים גם בחצירות, בכניסות הבניינים, ובצידי הדרכים, יתנו דעתם בשעה ששומעים השופר ומכוונים לצאת ידי חובה, שיהיה המקום נקי מכל צואה וטינוף. וכן יזהרו שלא יהיו כנגדם פחי אשפה ציבוריים [המעלים צחנה] או צינורות של ביוב וכיו"ב. ופשוט שה"ה למשך כל התפילה וקריאת התורה. [ד"ת וברכות כנגד צינורות של ביוב. אם עשויים מחרס הנה מבואר בשו"ע סימן פז ס"א, גרף של רעי ועביט של מי רגלים של חרס או של עץ, צריך להרחיק מהם כמו מהצואה, ואפילו הטיל בהם מים. אבל אם הם של מתכת או זכוכית או של חרס מצופה, מותר אם רחוצים יפה. ע"כ. ופלסטיק דינו כמתכת. כ"כ בשו"ת אגרות משה ח"א מאו"ח סי' כז. ובשש"כ פכ"ב או' מד והערה ק"ג. ובהלכה ברורה סי' פז ס"ק ג. ואפילו אותם העשויים מברזל או פלסטיק. יש המקילים בהם משום שאין הצואה נשאר שם אלא נשטפת וזורמת החוצה, והם סתומים לגמרי ואין ריח רע נודף מהם. ועוד שמיועדים גם לזרימת מים נקיים. עיין הליכות שלמה אורבך פ"כ או' ב. שו"ת ויברך דוד ח"א סי' יז ועוד. אך מו"ר הגר"ב א"ש זצוק"ל בשו"ת אור לציון ח"ב פרק ו תשובה יז סובר שם מחמת יושן הצינור הוא אכול מעט ובדרך כלל נדבק ונספג בו מהלכלוך שעובר בו תדיר ודאי שיש להרחיק ממנו בדין גרף של רעי, ואפילו עשוי ממתכת. ע"ש. ולכן ראוי לכסותם בחתיכת בד או נייר כסף וכד'. ויתנו דעתם עוד קודם [השבת ו] היו"ט לכסותם. ואם אי אפשר לכסותם או שיש במקום ריח רע. דנו האחרונים אם מותר לקיים מצוה במקום מטונף, כשהוא אנוס. עיין מט"א סי' תקפח ס"ה ובבה"ל שם ס"ב ד"ה שמע. ועשו"ת יביע אומר ח"ג או"ח סי' א או' יב. ח"ו יו"ד סי' כט וח"ז או"ח סי' כז או' ד. שמסיק דאף במקום שאסור להרהר בדי"ת יכול לקיים שם המצוה (במקום צורך ואנוס) אך לא יברך שם. וכ"כ בדין שמיעת שופר בחזון עובדיה ימים נוראים (עמ' קמה). ועיין מועדי הגר"ח ח"א מהדו"ב סימנים תיט-תכב. ובשו"ת בית מתתיהו ח"ב סי' א או' ב. וכ"כ בשו"ת אור לציון ח"ד פרק ה תשובה טו. וכ' עוד דמי שהיה בבית הכסא ושמע קול שופר, יצא י"ח. וה"ה אם היה ערום ושמע קול שופר יצא. ע"ש].

טו. אדם שהיה אנוס במשך כל היום ולא יכל לשמוע קול שופר, וכן ציבור שלא נזדמן להם שופר כל היום, ובבין השמשות (דין שהוא עד כרבע שעה לאחר שקיעת השמש שלנו) הגיע שופר לדיהם, ויכולים לשמוע קול שופר בבין השמשות. יתקעו בשופר בברכות, ויצאים בזה ידי חובתם. [וה"ט כיון שבביהש"מ שלנו יש ס"ס להכשיר המצוה. דשמא הלכה כר' יוסי דעד לאחר צאה"כ דר' יהודה יום הוא, ושמא

כב. לכסות קצה השופר (הרחב) עם מסיכה מחמת המגיפה רח"ל, אסור לעשות כן מכמה טעמי טריצי, ואפילו בדיעבד יש לומר שלא יצאו ידי חובתם. [חדא, הנסיון מראה שיש שינוי קל בקול השופר בין אם תוקעים עם המסיכה לתקיעות בלעדי המסיכה. ואמנם שינוי קל אפשר שאינו פוסל, מ"מ אין איתנו יודע עד מה שיעור השינוי כדי לפסול. ועוד, הא קי"ל דקול השופר צריך לצאת ממנו דוקא ולא מעוד דבר אחר, ואם קול הופר עובר דרך דבר אחר ג"כ הרי הוא פוסל את התקיעה (בין שהוא מהצד הרחב ובין המצד הצר, ואפילו שאין בו שינוי קול (שו"ע סימן תקפו סעי' יא). וכשהדבר הנוסף דרכו עובר הקול הוא ממין השופר, טעם הפיסול הוא משום "שופר אמר רחמנא ולא שנים" (משנ"ב שם ס"ק נט), וכשהוא לא ממין השופר, הפיסול הוא משום "שופר ולא שופר ודבר אחר" (עיין שו"ע הגר"ז שם). ועוד איתא בשו"ע (שם סעי' יח) דגם אם מכסה בצד הרחב של השופר רק את עובי כותלתי השופר כגון עם ציפוי זהב דק, ועדיין נשאר החלל באמצע פתוח כרגיל שהקול עובר דרכו, הוא פסול שהרי הוסיף עליו והקול עובר דרך השופר וגם עובר דרך המשהו של עובי הציפוי זהב בשופר בצדדים, וכמ"ש הגר"ז שם (סעי' יז). כ"ש כשמכסה את כל הצד הרחב של השופר ע"י המסיכה והוסיף עליו, וכל קול השופר עובר דרך הברז או הנייר גם בצידי עובי השופר וגם בחללו, אפילו אם רק משהו פסול הוא משום "שופר ולא שופר ודבר אחר" כ"ל. ולכן לא יכניס עצמו לחשש ברכה לבטלה וחשש ביטול מצוה לעצמו ולאחרים. [שו"ר ש"כ בעלון "חוקי חיים" פרשת כי תבא תש"פ גליון 192. ובגליון דבר הלכה כי תבא תשפ גליון 145. וע"ע בגליון אספקלריא אלול תשפ גליון יט. וכ"ד הגר"צ רצאבי שליט"א להחמיר. "שערי יצחק" כי תבא אלול תש"פ].

כג. להפוך השופר לכיוון מטה. יש שרצו ליעץ לעשות כן מפני חשש הדבקות מהמגיפה רח"ל. ונראה שאין ראוי לעשות כן, דכבר כתבו הראשונים שלכתחילה לא יהפוך פי השופר למטה, אלא יהיה למעלה, שנאמר "עלה אלוקים בתרועה", וכן פסקו הפוסקים. [רוקח מהרי"ל רמ"א בסימן תקפה ס"ב. ומ"ב שם ס"ק ט. ועיין שעה"צ או"י כ].

כד. אין להחזיק השופר בידו כשיש לו כפפות על ידיו. נע"ן היטב מקראי קודש פראנק ימים נוראים סימן יב].

כה. אחר שיצאו ידי חובת התקיעות, אין לתקוע תקיעות של חינוך, דהוי שבות ביו"ט. ורק יחיד שנתפק אם יצא ידי חובה בתקיעות שבבית הכנסת, כגון שהיה התוקע מקצר בתקיעה או בתרועה, וספק אם היה בהן כשיעור שקבעו חז"ל, רשאי לחזור ולתקוע בביתו לצאת ידי חובה אליבא דכל הדעות, אבל לא יברך. ומותר לתקוע לנשים שלא היה באפשרותן לבא לבית הכנסת, בלי ברכה. [רמ"א ס"י תקצו. שו"ת יביע אומר ח"ט סימן נב באורך. ובשו"ע המקוצר כי הגר"צ רצאבי שמנהגם להקל בזה. ע"ש].

תחל שנה וברכותיה

אלא גלי קול חדשים הם שנוצרים ע"י זרמים חשמליים, וכיון שכן אין הם נחשבים כקול השופר. אולם הביא ההחז"א נטה להכשירם כיון שיוצאים מיד ומכוחו, הרי הם כקול השופר. וכן צידד האג"מ (שם). ועיין בשו"ת חלקת יעקב (או"ח סי' פב) שכתב שאין להכשיר שמיעת שופר ע"י מכשיר חשמלי משום שהקול הוא קול שופר וקול אחר מעורב מעורב עמו. (ועיין משנ"ב סי' תקפו ס"ק כט וסי"ק לא). וכ"כ באור לציון ח"ד פרק ה סעי' טז דהשומע ע"י מכשיר שמיעה הוי כשומע קול הברה ואינו יוצא י"ח. ע"ש. ובתורת המועדים יוסף ימים נוראים סימן ה סוף הערה טזכתב דשמיעת שופר גריע משמיעת מגילה וחמיר טפי, כיון ששומע קול שופר מעורב עם קול אחר, ודמי לשומע קול הברה דלא יצא. ושכן מצא להרצ"פ פראנק בשו"ת מנחת יצחק (ח"ב סי' קיג) שכי' לחק כן, דבשופר לא יצא כיון שמעורב עמו קול אחר. ולכן נראה שיוציא המכשיר וישמע קול השופר בלי המכשיר. והאיר שם שזו גם נראית דעת מר אביו ע"ש. ודע, דאע"פ שבשו"ת יביע אומר ח"ז חלק אה"ע"ז סימן יז בהערה כתב בדין נישואי חרש וחרשת, דהשומע ע"י מכשיר שמיעה שפיר יוצא י"ח ברכת האירוסין כששומע הברכה מפי הרב וכמ"ש הרצ"פ פראנק בשו"ת מנחת יצחק הנ"ל שהשומע מגילה ע"י מכשיר שמיעה יוצא י"ח אפילו אם נאמר שמעורב בו קול אחר, כיון שהוא מכוחו של הקורא והוא בר חיובא. ע"ש. אינו עניין לני"ד כמובן למעיין. דשופר חמיר טפי].

יט. שמע באמצע התקיעות קול שופר מבית הכנסת אחר. ובפרט אלו התוקעים השנה מחמת המגיפה רח"ל, בחצירות, במבואות הבניינים, במרפסות ובצידי הדרכים, ובאמצע התקיעות שומעים קול שופר ממניין סמוך, טוב שיכוונו מראש שאינם יוצאים אלא בתקיעות ששומעים במניין שלהם ותו לא. [דדעת מרן שאם שומע קול אחר תוך כדי שמיעת התקיעות שיוצא בהם י"ח, אע"פ שלא מתכוון לצאת בהם, מ"מ דינו כמתעסק והוי הפסק בין התקיעות, כמבואר בשו"ע סימן תק"צ סעי' ח. והנה יש חולקים על זה וס"ל שכל שלא מתכוון לצאת, לא נחשב הפסק (מג"א). ולמעשה אם מתכוונים לתקוע ושומעים אחרים תוקעים, לכתחילה ימתנו עד שהם יסיימו ואז יתקעו הם, ויצאו לכו"ע. אך אם קשה להמתין או שהדבר לא מתאפשר, ושומעים תקיעות מכיוונים שונים, יודיע החזן מראש לכל הציבור, שיעשו כוונה נגדית שאינם יוצאים בתקיעות האחרות אלא באלו ששומעים ממנו, ושפיר דמי לכו"ע, ולא חשיב הפסק. [משנ"ב סימן תק"צ ס"ק לג. ומ"ב ס"י תקפח ס"ק ז-ח. ובשו"ת אור לציון ח"ד פרק ד תשובה כד כתוב לחלק שדין זה לא נאמר אלא בתוקע אבל לא לגבי השומעים. ע"ש].

כ. מותר לצחצח קול השופר (ע"י ארק וכד') ביו"ט, ולא חשיב מתקן מנא. [שו"ע ס"י תקפו ס"ק ג. וכי המ"ב שם ס"ק פט דה"ט כיון דלא מינכרא מילתא דהוי עובדא דחול, שהרי מדיחין ככלים ביו"ט, שרי. וכ"פ חזון עובדיה ימים נוראים עמ' קנ].

כא. לתקוע בשופר עם מסיכה על פי התוקע. הדבר אסור בהחלט דהוי חציצה בין פה התוקע לבין השופר, שפוסל התקיעה. [שו"ע].

לעילוי נשמת
המ' יוסף ותארי בן חממה ז"ל
המ' רחמים צברי בן רוזה ז"ל

לדיווג הגון במהרה
נחמה בת סימונה
שלמה בן סימונה

לעילוי נשמת
המ' מאיר בן אסתר ז"ל
נתרם ע"י בני המשפחה הי"ו

לעילוי נשמת
סימי שמחה חמו
בת ר' כליפה שלמה
ומרת רחמה ע"ה

מונוגרף
מדפיסים בול בשבילך!
03-6189366

לרפואת
הרב חיים אדמון
נחום בן רחל
שליט"א

לעילוי נשמת
המ' בן ציון רחבי
בן סעדה ז"ל

לעילוי נשמת
המ' ציון בן פיבי ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.
נתרם ע"י חתנו ובתו
שיחיו לאורך ימים טובים

CA Lic #1050486
GARAGE DOOR PROS
It's All About the Service!
Google ★★★★★ yelp ★★★★★ BBB ACCREDITED
Bar Levy 925-872-2342
Garage Door & Gate Specialist
garagedoorprosca@gmail.com
1-800-217-1267
garagedoorprosca.com

י.ד. עשוי
עבודות עפר תשתיות ובנין
י.ד. עשוי תשתיות בע"מ
רח' היצול 7 א.ת. הצפוני אשקלון
טלפון 08-6755646 פקס 08-6755607